

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. Zuzana Minářová

Jak sami sebe vnímají členové politických stran?

Případ KDU – ČSL

How Do Ordinary Party Members Perceive Themselves?

The Case of the KDU – ČSL

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Martin Polášek PhD.

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucímu práce PhDr. Martinu Poláškoví PhD. za odborné vedení, ochotu, trpělivý přístup a časté konzultace.

Poděkování patří také Mgr. Kateřině Merkové za podporu a cenné rady, které mi během zpracování diplomové práce věnovala.

Můj dík patří v neposlední řadě i osloveným respondentům, kteří mi vyjádřili důvěru a souhlasili s účastí ve výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených zdrojů.

V Praze dne 16. července 2015

Bc. Zuzana Minářová

Anotace

Diplomová práce *Jak sami sebe vnímají řadoví členové politických stran? Příklad KDU – ČSL* se zabývá jednak vztahem řadového člena k jeho politické straně a jednak jeho postavením v rámci strany. Předmětem výzkumu je samotný řadový člen KDU-ČSL, který je definován jako člen politické strany bez volené stranické či politické funkce. V teoretické části práce představíme kombinaci přístupů několika vybraných autorů zabývajících se politicko-stranickou problematikou a organizačními aspekty politických stran. Empirická část práce je věnována členstvu ve dvou volebních krajích - hlavní město Praha a Jihomoravský kraj. Práce je založena na primárním kvalitativním výzkumu provedeném autorkou práce (polostrukturované hloubkové rozhovory a obsahová analýza dokumentů strany).

Klíčová slova

Členská základna politických stran, funkce a role člena politické strany, motivace pro vstup do politické strany, KDU – ČSL, křesťanská politika, interpretativní analýza

Annotation

The thesis *How Do Ordinary Party Members Perceive Themselves? The Case of the KDU-CSL* explores both the relation between an ordinary party member and his political party and his role within the party. Therefore, the subject of our research represents the ordinary party member of the KDU-CSL defined as a member without any elected or executive political office. The theoretical framework of the thesis refers to a range of authors concerning political parties and their organisational aspects. The principal empirical part of the thesis is devoted to an analysis of party members in two Czech regions – Prague and the South Moravian region. The thesis is based on the primary qualitative research (semi-structured in-depth interviews and content textual analysis) conducted by the author herself.

Keywords

Political party membership, role of party members, motivation for becoming a party member, KDU-CSL, Christian politics, interpretive analysis

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část.....	10
1.1 Teoretický rámec studia politické strany jako organizace	10
1.2 Strana jako organizace	10
1.3 Význam členstva. Co dávají členové straně?	11
1.4 Význam členství. Co dává strana svým členům?	12
1.5 Zúžení pohledu na očekávaný význam členství – členstvo z perspektivy masové strany	17
1.6 Specifika členské základny KDU – ČSL	19
1.6.1 Formální podoba členství ve straně KDU – ČSL	20
1.6.2 Profil členské základny KDU – ČSL	21
1.7 Očekávané vnímání respondenta jako řadového člena.....	22
2 Výzkumný design a metody	24
2.1 Metody	24
2.2 Výzkumný design.....	25
2.3 Průběh výzkumu.....	27
3 Analytická část.....	29
3.1 Hlavní město Praha	30
3.1.1 Vstup do strany.....	30
3.1.2 Stranická identifikace.....	34
3.1.3 Vztah ke stranickému ústředí	37
3.1.4 Vnímání krize strany po vzniku TOP 09.....	39
3.1.5 Proč zůstává respondent řadovým členem?.....	41
3.1.6 Náplň činnosti řadového člena	42
3.1.7 Význam členství	46
3.1.8 Vnímání řadového členství.....	47
3.2 Jihomoravský kraj	50
3.2.1 Vstup do strany.....	50
3.2.2 Stranická identifikace.....	52
3.2.3 Vztah ke stranickému vedení	54
3.2.4 Vnímání krize strany po vzniku TOP 09.....	56
3.2.5 Proč zůstává respondent řadovým členem?.....	57
3.2.6 Náplň činnosti řadového člena	59
3.2.7 Význam členství	61
3.2.8 Vnímání řadového členství.....	62
3.3 Shrnutí	64

3.3.1	Vstup do strany.....	64
3.3.2	Stranická identifikace.....	65
3.3.3	Vztah ke stranickému ústředí	66
3.3.4	Vnímání krize strany po vzniku TOP 09.....	66
3.3.5	Proč zůstává respondent řadovým členem?.....	67
3.3.6	Náplň činnosti řadového člena	67
3.3.7	Význam členství.....	68
3.3.8	Vnímání řadového členství.....	69
	Závěr	70
	Seznam literatury	73

Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
KDU – ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
MF	Mladá fronta
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum

Úvod

Členská základna je jedním ze základních pilířů každé politické strany. Od vůle členské základny se formálně odvozuje moc ve straně, která je delegována z nižších organizačních stupňů na centrální úroveň. Status člena politické strany je odlišný od statusu podporovatele či voliče, jelikož je definován v návaznosti na povinnosti, které se zavázal plnit, a práva, jež jsou mu poskytována. Početná členská základna představuje pro politickou stranu významný stabilizační a legitimační prvek. Kdo jsou oni členové, kteří dobrovolně vstupují do politických stran?

Naším hlavním klíčem, jak poznat členskou základnu konkrétních politických stran, byla její kategorizace na základě kvantitativních výzkumů. Důležitými proměnnými, které měly objasnit, kdo jsou lidé, kteří vstupují a poté působí v politických stranách, byly jejich věk, vzdělání, náboženská příslušnost, místo bydliště aj. Tyto výzkumy přinesly řadu důležitých poznatků. Domníváme se však, že pro pochopení jednotlivých motivací, identit členů či komunikace mezi nimi je vhodné bádání rozšířit i o výzkum kvalitativní, který by se snažil do hloubky poznat onu „mlčící většinu“.

Předmětem našeho bádání jsou řadoví členové politické strany Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU – ČSL), situovaní v hlavním městě Praha a v Jihomoravském kraji. Zkoumáme způsob, jak sami sebe jakožto člena vnímají. Řadový člen, dle našich kritérií, nezastává žádnou volenou stranickou či politickou funkci. Většina badatelů soustředila svou pozornost na jednání nejvyšších představitelů politických stran, pomyslného vrcholku ledovce. Cílem naší diplomové práce je pochopit řadové členy, kteří formálně tvoří páteř celé organizace. Volba strany KDU – ČSL byla záměrná, jelikož strana v hrubých obrysech splňuje charakteristiku masové strany a z českých politických subjektů má druhou nejpočetnější členskou základnu.

V naší práci si klademe tři klíčové výzkumné otázky biografického, organizačního a interakčního charakteru:

- (1) Proč a za jakých podmínek se stávají z jednotlivců řadoví členové politických stran?**
- (2) Co konkrétně řadoví členové vykonávají a jak intenzivně se angažují ve straně?**
- (3) Jak vnímají řadoví členové své postavení ve straně a svůj vztah k ostatním členům?**

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část představuje základní rámec studia politické strany jako organizace. Zaměříme se především na organizační podobu strany, na roli člena v jejím jádru, na očekávaný význam jeho členství v politické straně. Následně zúžíme naši perspektivu, jelikož význam člena a členství zaměříme optikou masové strany a specifikujeme členskou základnu konkrétní politické strany KDU – ČSL. Na základě tohoto teoretického rámce určíme nejen důležité proměnné a jejich vzájemný vztah, ale zejména nám tento rámec poslouží jako vodítko pro vypracování baterie otázek, které klademe respondentům v samotných polostrukturovaných rozhovorech.

Empirickou část práce tvoří dva bloky, které odpovídají dvěma zkoumaným krajům ČR – hlavnímu městu Praha a Jihomoravskému kraji. S ohledem na náš výzkumný záměr a otázky jsme přistoupili ke kvalitativnímu výzkumu založeném na polostrukturovaných hloubkových rozhovorech, které jsme doplnili obsahovou analýzou relevantních dokumentů. Autorka práce provedla 18 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s řadovými členy politické strany KDU – ČSL, celkem tedy 9 v každém vybraném kraji. Jednotlivé podkapitoly v každém bloku jsou strukturovány na základě kategorií vzešlých z kódování odpovědí jednotlivých respondentů. Dohromady tvoří tyto kategorie normativní obraz chápání sama sebe jakožto řadového člena politické strany. Jelikož výzkum probíhal ve dvou krajích ČR, zaměříme se ve druhém bloku, který analyzuje rozhovory z Jihomoravského kraje, u každé kategorie na případné rozdíly mezi pražskými a jihomoravskými řadovými členy.

1 Teoretická část

1.1 Teoretický rámec studia politické strany jako organizace

Teoretický rámec naší práce tvoří kombinace teoretických přístupů několika vybraných autorů zabývajících se politicko-stranickou problematikou a organizačními aspekty politických stran. Následující část je shrnutím korpusu této literatury. Předně stručně shrneme bádání v oblasti strany jako organizace, na které následně navazuje náš výzkum významu členstva v politické straně. Teoretickou část uzavřeme specifiky členské základny KDU – ČSL, kterou klasifikujeme jako masovou stranu.

Teoretický rámec nám také pomůže určit důležité proměnné, načrtnout jejich vzájemný vztah a zejména poslouží jako vodítko pro vypracování struktury a baterie otázek, které klademe respondentům polostrukturovaných hloubkových sociologických rozhovorů.

1.2 Strana jako organizace

Organizace je dle klasiků organizační teorie Jamese Marche a Herberta Simona (1993) definována jako „*systém koordinovaného jednání mezi jedinci a skupinami, jejichž preference, informace, zájmy nebo znalosti se liší*“ (March, Simon, 1993, s. 2). Hlavními cíli organizace je přeměna konfliktu ve spolupráci a sladění snah, které ulehčí společné přežití organizace a jejích členů. Politická strana je také specifickým druhem organizace, jejíž aktivní, vitální část tvoří její členové. Problémem, kterému se dle Roberta Michelse vystaví každá politická strana, je „železný zákon oligarchie“. Zastánci Michelsovy teze tvrdí, že mnoho politických stran je ovládáno úzkou skupinou stranických vůdců, kteří s organizací manipulují a zároveň ji kontrolují (Panebianco, 1988, s. 21). Tento přístup vědomě soustřeďuje moc pouze v rukách stranické elity a ostatní členové hrají nedůležitou, podřadnou roli. Existují i odpůrci „železného zákona oligarchie“. Ti moc chápou jako reciproční vztah vlivu (*relation of influence*). Členem druhého tábora oponentů je i Angelo Panebianco, který moc pojímá jako vztah výměny mezi členy, ale připouští, že jedni drží moci více. Přestože jsou zvýhodněni, i v hierarchické struktuře strany má ten nejnižší článek určitou moc (může např. stranu opustit a tím ji oslabit, nebo podpořit prozatím menšinovou frakci atp.). Panebiancův pohled zohledňuje všechny části celku, i když přiznává, že

rozdělení moci je asymetrické a hierarchická podoba organizace strany implicitně devalvuje nižší jednotky (Panebianco, 1988, s. 21 – 30).

Ve straně jako organizaci nesledujeme pouze rozdělení moci mezi jejími členy. Russel Dalton a Martin Wattenberg (2000) vymezili z organizačního hlediska straně čtyři základní funkce: (1) rekrutování politických vůdců a usilování o to, aby získali vládní posty (2) průprava politických elit (3) artikulace politických zájmů (4) agregace politických zájmů (Dalton, Wattenberg, 2000, s. 8). S ohledem na členy politických stran si v prvních dvou bodech všimají autoři pouze vyšších pater stranické pyramidy, v posledních dvou rozložení vlivu mezi členy není přesně stanoveno.

Stranickoorganizační teorie zahrnuje v obecné rovině členy politických stran. Lze rozlišit dvě základní úrovně, jak na členstvo pohlížet:

1. Jaký je význam členstva. Co dávají členové straně (model bottom – up).
2. Jaký má význam členství. Co dává strana svým členům (model top – down).

V přístupech jednotlivých autorů lze nalézt buď jednu z uvedených úrovní, nebo obě úrovně, proto pokládáme za vhodné popsat každou zvlášť v oddělených kapitolách.

1.3 Význam členstva. Co dávají členové straně?

Proč politická strana usiluje o členskou základnu? Co jí členové přinášejí? Základní funkcí každého člena je využití jeho aktivního a zejména pasivního práva ve prospěch strany. Tím, že členové strany jsou jejími stálými a loajálními podporovateli, dodávají straně stabilitu a kontinuitu volebních výsledků (Dalton, 2000, s. 20, van Biezen, 2003, s. 43). Ve většině organizací všichni členové musí platit členské příspěvky, tudíž jejich přínos je i finanční. Nicméně přímé financování strany od straníků není v současné době rozhodující položkou v příjmech pro rozpočet strany. Pokud ale má strana početné členstvo, může snížit své náklady na kampaň tím, že organizačními a administrativními úkoly pověří své členy, kteří práci vykonávají dobrovolně (Whiteley, 2011, s. 22 – 23, Dalton, 2000, s. 23, Panebianco, 1988, s. 26). Jak již bylo zmíněno výše, z členů se rekrutují straničtí vůdci a budoucí vedení

strany, které, pokud je úspěšné, je schopné dosáhnout významných vládních postů (Dalton, Wattenberg, 2000, s. 8). Skrze členy dochází k artikulaci a agregaci politických zájmů (tamtéž). V neposlední řadě dodávají členové svou aktivní participací v politickém procesu legitimizaci demokratickému systému jako celku, stejně tak jako jeho institucím (Dalton, 2000, s. 23).

Ucelený taxativní výčet základních funkcí členstva představuje Karl Detterbeck. Členstvo má (1) reprezentovat stranu ve společnosti (2) podílet se na organizační činnosti, zejména na propagaci a vedení volební kampaně (3) financovat stranu (4) sloužit jako zdroj politického personálu (5) legitimizovat vedení strany (Detterbeck, 2005, s. 67-72, převzato z Polášek, 2012, s. 97). Přestože dochází k celkovému poklesu počtu členů¹ (více viz Whiteley, 2011 nebo van Biezen, 2014), vymezení jejich očekávaných funkcí považujeme za pro naši práci za základní rámec, ze kterého je vhodné vycházet.

1.4 Význam členství. Co dává strana svým členům?

Jestliže jsme si u významu členstva kladli otázku „Proč politická strana usiluje o členskou základnu?“, při zkoumání významu členství je stěžejní neznámou „Proč se lidé rozhodnou do politické strany vstoupit a proč v organizaci setrvávají?“. Za jednu ze základních motivací pro vstup do strany je označována stranická identifikace. S konceptem stranické identifikace přišli američtí autoři Agnuse Campbell, Gerald Gurin a Warren Miller v první polovině 50. let 20. století a to především s ohledem na vysvětlení chování voličů. Základ konceptu tvoří předpoklad, že *„část lidí se ztotožní psychologicky (psychologically) s jednou nebo jinou stranou a vzniká identifikace, jež souvisí s předvídatelností jejich vnímání, hodnocení a jednání“* (Dalton, 2000, s. 20). Stranická identifikace se stává pocitem osobní vazby, kterou si jedinec vytvoří a cítí vůči politické straně (Linek, 2012, s. 134). Autoři vysvětlují vznik této stranické identifikace především ve vztahu jedince k rodičům či k prostředí, ve kterém vyrůstal. Náležitost ke straně je v souladu s politickým pohledem jedince

---

¹ Dalton a Wattenberg (2000) zkoumají zdroje stranické změny v poklesu počtu členů na třech úrovních: (1) mikro – úroveň. Zásadní je zde proměna role občanství v postmoderní společnosti – vyšší úroveň vzdělanosti a následně i soběstačnosti. Navíc dochází k celkovému poklesu významu skupinově založené politiky, k oslabení vztahů mezi jednotlivcem a jeho komunitou (třídou, farností atp.) (2) meso – úroveň. Na této úrovni je rozhodující proměna v informovanosti občanů a role masových médií. V politice také dochází k profesionalizaci, což má za následek marginalizaci významu řadového členství (3) makro – úroveň představuje proměnu podobu kampaně, kdy dochází k připodobnění kampaně s komerční reklamou, společné mítinky nebo tzv. obcházení dveří již nemají prostor.

komunity. Strana pro člena tvoří díky sdíleným hodnotám obraz toho, jak vnímat a číst vnější politický svět. Každá politická strana nebo hnutí jsou definovány specifickou identitou, která nemá ve svém okolí ekvivalent (Panebianco, 1988, s. 31). Vstupem do politické strany jedinec svou identitu potvrzuje důrazněji než jako volič a zároveň mu strana nabízí pevnější ukotvení v deklarovaných hodnotách.²

Russell Dalton navazuje na Johna Colemana, který tvrdí, že klíčové pro stranickou politiku je začlenit veřejnost do demokratického procesu (Dalton, 2000, s. 19). Jedinec se díky pocitu stranické identifikace spojí s vybranou politickou stranou a následně se jako její člen zapojuje do procesu participace. Tento argument ve prospěch stranicství nepřímě připomíná teorii participační demokracie Carole Patemanové (Pateman, 1970). Patemanová poukazuje na prospěšnost participace³ především s ohledem na „sociální trénink“, který je nezbytný pro rozvoj osobních a osobnostních postojů. Navíc díky aktivní participaci mohou jedinci změnit alespoň část své žité reality a skrze pochopení složitého procesu vyjednávání a hledání konsenzu se naučí politicky smýšlet. I Dalton hodnotí pozitivně poznání politického procesu, který usnadňuje orientaci, třídí informace, pomáhá k porozumění politickým otázkám a k vytváření politických soudů (Dalton, 2000, s. 21 – 22). Strana nabízí svým členům poznat politický proces a jednou z motivací pro vstup do organizace může být možnost naučit se politicky myslet, nahlédnout do vnitřního fungování strany a přímo se podílet na výstupech ve stranickém rozhodování.

Vstup do strany je dle zmíněného ovlivněným souladem hodnot jedince s hodnotami stany. Strana poskytne jedinci smysluplný význam a rétoriku. Navíc pomůže svým členům porozumět povaze politiky (van Biezen, 2003, s. 43). Tyto dva podmínky, tedy stranická identifikace a náhled do vnitřního procesu stany, jsou přítomny v motivaci aktivně participovat, liší se však intenzitou u každého jedince zvlášť. Zároveň ale nemohou být tyto dva faktory dostačujícím vysvětlením pro motivaci stát se a následně být členem politické strany. Navíc jednotlivci nemají identické motivace pro vstup do strany. Dělení motivací

---

² Oponentem důležitosti a přílišného důrazu na stranickou identifikaci je Marvin E. Olsen (1976). Z jeho výzkumu vyplývá, že na politickou participaci má stranická identifikace malý nebo dokonce žádný dopad. Co je však určující, je zájem o politiku a veřejné dění společně se zkušeností s aktivitou v jiných (nepolitických) organizacích. Připomeňme, že Olsen svůj výzkum provedl ve Spojených státech amerických, kde politické strany neodpovídají segmentům společnosti, jako je tomu v Evropě.

³ Carole Patemanová uvažuje zejména o participaci na pracovištích, v průmyslovém odvětví. Zmiňuje ale i možnost politické participace na lokální úrovni, pokud není někdo přímo zaměstnancem firmy (např. žena v domácnosti).

na základní úrovni představuje Panebianco. Motivaci dělí za prvé na kolektivní a za druhé na selektivní. Kolektivní motivace, jež je spojena s ideologií strany a se stranickými cíli, je dle Panebianca je nejsilnější a zároveň nejdůležitější formou motivace. Pokud se začne vytrácet, začne slábnout i identita organizace a ztráta ideové konzistence povede i ke ztrátě loajality členů a k potencionálnímu frakčnímu štěpení. Druhým typem motivace je motivace selektivní, která se větví na materiální (systém odměn, služeb, benefitů) a statusovou (tím, že se jedinec stane členem strany, se mění jeho postavení ve společnosti). Každá strana by měla nabídnout všechny tři typy motivací, záleží poté na konkrétní kombinaci u každého jednotlivce zvlášť. Potencionální člen není nikdy pobízen pouze jedním typem motivace. I když lze rozdělit aktivní členy na věřící (*believers*), jejichž hlavní motivací je ta kolektivní a na kariéristy (*careerists*), u kterých participace závisí především na selektivní materiální a/nebo statusové motivaci (Panebianco, 1988, s. 25 – 30). Přestože nabízí Panebiancům přístup rozšíření motivací, zaměřuje svou pozornost na aktivní jádro členstva.⁴

Participaci a motivaci pro aktivní účast v politickém jednání problematizuje i teorie racionální volby. Mancur Olson přichází s konceptem paradoxu participace, když tvrdí, že aktéři neparticipují v organizacích proto, aby dosáhli společných cílů, ale proto, aby dosáhli zájmů vlastních. Olsonův model participace je individualistický. Zohledňuje kariérní tužby členů, výhodu v naučení se politického procesu, navázání nových kontaktů, ale začleňuje také motivaci ideologickou (Whiteley, 1995, s. 212, 221 – 222). Paul Whiteley Olsonův model racionální volby rozšiřuje a překonává, když přidává další motivy podmiňující participaci, které ale již nejsou v souladu s (individualistickou) teorií racionální volby (Whiteley, 1995). Kromě selektivní (zaměřené na výstupy a/nebo na proces) a ideologické motivace nabízí Whiteley tři typy motivací, které souvisí se stranou jako celkem. První z motivací se týká efektivnosti strany v politickém životě. Jedinec si volí stranu i dle toho, zda je schopná ovlivnit politické prostředí a může dosáhnout alespoň části svých cílů. Potencionální člen se při výběru strany ohlíží i na její schopnost uspět ve volbách a v rámci spolupráce s ostatními subjekty prosazovat své programové záměry. Problémem může být, pokud je strana až moc výkonná v prosazování své politiky, protože jednotliví členové mohou sílu stranu pocítovat jako důvod ke své vlastní nečinnosti. Dalším druhem motivace je individuální vnímání společenských norem. Jedinec je motivován obdivným vztahem

---

⁴ Panebiancovo rozdělení na věřící a kariéristy platí pro jádro aktivistů, kteří věnují většinu svého volného času straně. Neaplikujeme jej tedy na všechny členy, kteří příležitostně participují – např. při volebních kampaních, anebo neparticipují vůbec.

k osobnosti, nebo skupině osobností, jejichž názorů si váží a uznává je. Osobnost nemusí být pouze charismatický politický představitel strany, ale např. rodič, manžel, manželka, nebo jiný rodinný příslušník či přítel. Zároveň jedinec uznává stejné hodnoty jako vážená osobnost, tudíž předpokládá, že i v nových otázkách bude díky tomuto „názorovému základu“ převládat ve straně shoda. Posledním typem je motivace expresivní, jež vychází z emočního pohledu na stranu a souvisí s loajalitou k organizaci, kterou nelze vysvětlit prostě racionálně. Whiteleyův model „obecných motivací“ (*the „general incentives“ model*) zahrnuje jak individuálně, kolektivně, tak i emočně orientované motivace jednotlivce ke vstupu do strany. Necílí pouze na pozdější aktivní participaci, naopak např. v případě, že strana bude velmi efektivní jako celek v dosahování svých programových cílů, předpokládá Whiteley, že aktivita členů se bude snižovat, pokud v nich nepřeváží jiný druh motivace (především selektivní motivace zaměřená na výstupy). Model „obecných motivací“ rozšiřuje teorii Olsonovu i Panebiancovu a kategorizuje naše uvažování o podmínkách jedinců pro vstup do strany a pro setrvání v ní.

Na model „obecných motivací“ navazuje Annika Lauxová (2011), která přichází s ucelenou typologií jednotlivých druhů motivací.⁵ Stejně jako Panebianco pracuje s motivací selektivní, kterou dělí na motivaci související s výkonem nebo s procesem, a kolektivní, pod kterou si představuje zasazení o hodnoty či jednotlivé ideologické cíle strany a dále také snahu posílit vliv strany. Podobně jako Whiteley zařazuje Lauxová motivaci ideologickou, normativní a expresivní. Přidává navíc motivaci altruistickou a na rozdíl od Whiteleyho nespatřuje jako relevantní motivaci zohlednění efektivnosti strany a jejího působení v politické sféře. V následující tabulce shrnujeme jednotlivé pojetí motivací u zmíněných autorů a představujeme syntetický přístup k porozumění motivacím pro vstup do politické strany. S touto představou obecných typů motivací budeme nadále pracovat v analytické části diplomové práce.

---

⁵ V německém jazyce Lauxová analyzuje jednotlivé „Anreize“, což v překladu znamená „pobídky, podmínky, stimuly“. Při uvažování v kontextu naší práce jsme zvolili jako vhodný překlad „Anreiz“ české slovo „motivace“ jakožto lépe vyhovující a zároveň určitější než ostatní nabízené ekvivalenty.

Selektivní materiální motivace související s výkonem

- získání profesních výhod
- zájem o veřejný mandát
- zájem o úřední práci pro stranu

Selektivní nemateriální motivace související s procesem

- začlenění do procesu participace, „sociální trénink“
- lepší informovanost o politice
- seznámení a trávení času s novými, milými lidmi

Kolektivní politické motivace

- stranická identifikace
- zasazení se o cíle stany
- posílit vliv strany
- zasazení se o jednotlivý ideologický cíl strany (křesťanské hodnoty, sociální spravedlnost ve společnosti, liberální ekonomická politika, socialistické ideály v politice, ekologicky orientovaná politika)

Normativní motivace

- splnění určitého očekávání svého okolí, zejm. rodiny a přátel

Altruistická motivace

- splnění občanské odpovědnosti

Ideologická motivace

- posílení určitého křídla ve straně
- ovlivnění politického kurzu strany

Motivace efektivností strany v politickém systému

- ovlivnění politického prostředí díky silnému a/nebo stabilnímu postavení strany

Expresivní motivace

- vyjádření obdivu k osobnosti ve stranickém vedení
- vyjádření sympatií ke straně

1.5 Zúžení pohledu na očekávaný význam členství – členstvo z perspektivy masové strany

Naše práce si klade za cíl porozumět tomu, jak sami sebe chápou řadoví členové politické strany, konkrétně stany KDU – ČSL. Naším referenčním objektem je členstvo v politické straně, přesněji ve straně masové. Vycházíme z typologie politických stran Petera Maira a Richarda Katze⁶ (1993), která nabízí pohled na jednotlivé typy stran z hlediska vývojového a organizačního, přičemž správná aplikace typu na konkrétní politické strany je klíčová pro pochopení povahy strany (tedy přeneseně i povahy členstva). Masová strana slouží obecně jako referenční rámec pro uvažování o politických stranách, přestože nejsou zcela naplněny všechna její definiční kritéria.⁷ K označení KDU – ČSL spíše⁸ jako stany masové se v českém prostředí přiklání např. Lukáš Linek (2004, s. 188) a Michal Klíma (1996, s. 8). Následující kapitola představí pohled teorie masové strany na očekávaný význam členské základny.

Masová strana se začala formovat před zavedením všeobecného hlasovacího práva a její úspěch tkvěl především v organizaci, následné politizaci a integraci mas (Kirchheimer, 1966, 177 - 179). První masové strany byly stany socialistické, později se ale typ strany rozšířil po celém politickém spektru (Scarrow, 2000, s. 79 -80). Hlavním znakem masové strany se stalo rozsáhlé členství, které Maurice Duverger považoval za moderní díky důrazu na silné zastoupení artikulace, socializace, mobilizace a integrace v politickém systému⁹ (Epstein, 1956, Scarrow, 2000, s. 79). Historicky vznikl typ strany, jejíž členstvo bylo nejen početné, ale zároveň mělo být i aktivně participativní. Měnila se tak nejen velikost politické strany, ale přirozeně i její struktura.

---

⁶ Katz a Mair rozlišují čtyři typy stran: (1) elitní strana (2) masová strana (3) catch-all party (4) kartelová strana.

⁷ V diplomové práci budeme vycházet z následující definice masové strany: „Organizační formou masové politické strany rozumíme hierarchickou organizaci, v níž se moc formálně odvozuje od vůle členské základny, protože tato moc je systémem voleb delegována z nižší úrovně místní a regionální na vyšší úroveň centrální. Členství ve straně je přesně definováno a spojeno se sadou práv a povinností, jež odlišují člena od nečlena. Početnost členstva není organizační charakteristikou per se, nýbrž pouze faktorem, který stál v určité historické situaci o zrodu této organizační formy. Organizační formu masové politické strany přebíraly a přebírají i strany, jejichž členstvo je nepočetné, nebo které pro mnohé z formálních charakteristik neměly či nemají reálné využití; jedná se o formu institucionálního isomorfismu ve variantě mimetické či normativní.“ (Polášek, 2015).

⁸ Katz a Mair považují jednotlivé typy stran jako čistý teoretický model, konkrétní stany se vyskytují mezi jednotlivými typy stran, či se k jednomu typu blíží, jako je tomu v případě KDU – ČSL.

⁹ V 50. a 60. letech byla diskuze o politických stranách a politickém systému jako celku silně ovlivněna strukturálně – funkcionalistickou analýzou a i Duverger vycházel při svém hodnocení masové strany z této perspektivy (zejm. vstupů).

Katz a Mair (Katz, Mair, 1993, s. 356 - 358) vidí v původní podstatě masové základny členů nejen zajištění potřebných hlasů pro stranu, ale poskytnutí ostatních zdrojů pro stranu, především zdrojů finančních v podobě povinných členských příspěvků. Pro organizaci strany bylo potřeba silné stranické ústředí a počtu členů v daných regionech odpovídající jednotlivé územní organizace. Stranické ústředí poskytuje podporu pro expanzi územních organizací, koordinuje jejich aktivity a vytváří pravidla závazná pro všechny členy a územní organizace. Svůj mandát pro spravování strany a její zastupování navenek získává stranické ústředí od územních organizací, jelikož je voleno na stranickém kongresu a územní organizace mu poskytují své zdroje (voliče, finance atd.), které jsou nezbytné pro existenci a úspěch ústředí. Jejich vztah je reciproční (jak jsme mohli sledovat u Panebianca), ale zároveň dle autorů harmonický a nachází se v celkové symbióze mezi stranickým vedením a územními organizacemi. Jinými slovy, každý zná svou roli a je si vědom svého postavení a nemá s tím výrazný problém. Členská základna se tak dělí na dvě základní skupiny členů. Do první skupiny spadají členové ve stranickém ústředí, které můžeme označit jako profesionální politiky na plný úvazek a kteří jsou za svou práci pro stranu placeni. Pro vykonávání svého úřadu mají dvojí legitimitu – jednu poskytnutou od ostatních straníků díky zvolení na stranickém kongresu a druhou od voličů, vzešlou z voleb. Katz a Mair nazývají tuto podobu strany jako *party in public office* a *party central office* (Katz, Mair, 1993, s. 350 – 356). Na druhé straně stojí členové v územních organizacích, jenž svou práci pro stranu vykonávají dobrovolně a platí (příspěvky) za to, aby mohli být jejími členy. V duchu Katze a Maiera chápeme řadové členy v místních organizacích jako třetí podobu strany, *party on the ground* (tamtéž). Přičemž jsme si vědomi, že někteří řadoví členové mohou být zároveň administrativními zaměstnanci strany, *party in central office*. Jejich „řadovost“ je ale stále platná, jelikož funkce, kterou vykonávají, není volená, ale zakládá se na profesních předpokladech. Pro naši práci bude stěžejní druhá skupina členů, jejíž motivace a očekávání od členství bude odlišná od motivací a očekávání skupiny první.

Přestože dochází k neustálému zmenšování členské základny, strany se stávají více profesionální a závislé na médiích, není to důvod pro vyloučení masové strany z analýzy o současných politických stranách (Scarrow, 2000, s. 82). Pro masovou politickou stranu má význam každý člen, i když není aktivní. Dle Scarrowové (2000) je základním sdělením vysokého počtu členů přesvědčení, že strana díky tomu získává vyšší míru legitimacy. Strana pak poskytuje občanům, kteří se stanou jejími členy, silnou vazbu politickou i identickou. Přínosem jsou pro stranu i pasivní členové, jelikož se stávají stabilní voličskou, ale i finanční

základnou. Více aktivní členové pomáhají v průběhu příprav volební kampaně, nebo i během voleb samotných. Strana využívá členskou základnu jako síť, která je schopná ze svého okolí rekrutovat další členy a/nebo přímo oslovovat voliče a propagovat stranu navenek. Na druhou stranu poskytuje členství jedincům výhody, jako je socializace, lepší přístup k politickým informacím, možnost být zvolen do úřadu, mít podíl na rozhodovacím procesu a všem členům se zvyšuje možnost vlivu na občanský život (Scarow, 2000, s. 83 – 86).

Užší pohled na členství optikou masové strany předkládá zásadní dělení na volené členy ve stranickém ústředí a na členy v územních organizacích strany. Teorie masové strany přiznává, že mnoho členů může zůstat neaktivních, nicméně i tak nepozbývají pro stranu na významu. Jednotlivé motivace jedinců pro vstup a setrvání ve straně se podobají výše zmíněným. Na zřeteli je ale nutné mít odlišné typy motivací u potencionálních profesionálních politiků a u jedinců, kteří chtějí zůstat řadovými členy. Lze předpokládat, že pro potencionální profesionální politiky či straníky bude stěžejní materiální selektivní motivace, kdežto u řadových členů bude převládat kolektivní a expresivní motivace. Stejně tak vnímání přínosu a významu členství se bude v každé skupině různit.

1.6 Specifika členské základny KDU – ČSL

Současnou KDU – ČSL lze označit za stranu historickou, jelikož jako jediná dnes parlamentní strana vznikla v období první republiky a kromě období protektorátu existuje dodnes (Linek, Pecháček, 2006, s. 11, Spáček, 2013, s. 139). Díky své dlouhé tradici si strana přenesla po roce 1989 početnou členskou základnu a rozsáhlou organizační strukturu.¹⁰ Přestože si strana KDU – ČSL drží mezi českými stranami druhé místo¹¹ ve velikosti členské základny, počet jejích členů se každoročně snižuje. V roce 1998 měla strana 60 460 členů na rozdíl od roku 2014, kdy registrovala pouze 27 878 (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL). Podíl členů a voličů strany KDU – ČSL ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR byl v roce 1992 21, 8 % (Linek, 2004, s. 182) oproti roku 2013, kdy podíl členů strany v počtu jejích voličů klesl na necelých 8, 6 % (vlastní výpočet¹²).

---

¹⁰ Organizační struktura KDU – ČSL je čtyřstupňová a tvoří ji (a) celostátní organizace (b) krajské organizace (c) okresní organizace (d) místní nebo městské organizace (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 5).

¹¹ Strana s nejpočetnější členskou základnou je KSČM. Pro porovnání v roce 2003 měla KSČM 107 813 členů, KDU – ČSL 49 411 členů, ODS 20 412, ČSSD 17 913 členů (Linek, 2004, s. 181).

¹² Počet hlasů pro stranu byl v roce 2013 ve volbách 336 970 (www.volby.cz) a počet členů v téže roce registrovala strana 28 872 (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL).

Programově se strana hlásí k uplatňování křesťanských a konzervativních hodnot ve společnosti a státu (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 1). Od Luxova vedení se také strana hlásí k tzv. sociálně tržnímu hospodářství (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 1, Linek, Pecháček, 2006, s. 12). Současnou důležitou složkou programu je důraz na tradiční instituce, jako je rodina, obec, stát. Obecně lze uzavřít, že strana dává životu nejen významný osobní rozměr, ale i rozměr společenský (Linek, Pecháček, 2006, s. 12).

1.6.1 Formální podoba členství ve straně KDU – ČSL

Stanovy strany (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 2 - 4) vymezují formální pravidla pro vznik členství a práva a povinnosti členů. Členem strany se může stát občan ČR starší 18 let, který není členem jiné politické strany nebo hnutí. Žadatel musí společně s přihláškou podat i prohlášení, že nebyl členem Lidových milicí nebo Státní bezpečnosti.¹³ O přijetí člena rozhoduje výbor místní organizace, ve které chce uchazeč působit, nebo přímo okresní výbor v případě, kdy výbor místní organizace nerozhodne o přijetí člena do tří měsíců od podání přihlášky. Člen strany zároveň musí být i členem místní organizace. Pokud je uchazeč o členství odmítnut, má nárok se do 15 dnů odvolat k celostátnímu rozhodčímu sboru. KDU – ČSL také nabízí svým novým členům jednodenní školení, které je dobrovolné. Odehrává se dvakrát do roka v okresních městech České republiky. Jeho náplní je seznámení členů s politickým systémem ČR, s historií křesťanské demokracie, s institucionálním vývojem Evropské unie a se Stanovami strany (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL).

Stanovy obsahují také výčet práv a povinností členů.¹⁴ Člen strany má právo účastnit se jednání výroční schůze a členských schůzí, dále volit a být volen do funkcí v rámci strany, být informován o přijatých usneseních orgánů strany, předkládat všem stranickým orgánům náměty, stížnosti a připomínky, svobodně se vyjadřovat a obhajovat své názory a předávat je k rozhodnutí voleným orgánům strany, v případě sporu se odvolávat k celostátnímu rozhodčímu sboru a účastnit se zasedání stranických orgánů, jestliže se rozhoduje o jeho činnosti nebo chování. Mezi povinnosti členů patří dle Stanov zejména prosazování cílů

---

¹³ Pravidlo neplatí pro žadatele narozené po 17. 11. 1971.

¹⁴ Dle Linka a Pecháčka definují Stanovy minimum povinností pro členy. Zajímavostí je, že do roku 1992 obsahovaly Stanovy článek o povinnosti aktivně se podílet na nárůstu členské základny (Linek, Pecháček, 2006, s. 13).

strany a podílení se na plnění programu strany, dále řízení se stanovami a vnitrostranickými normami, plnění usnesení a rozhodnutí stranických orgánů, plnit převzaté úkoly a nést za ně odpovědnost, platit stanovené členské příspěvky¹⁵, neprodleně oznamovat předsedovi místní organizace změny v kontaktních údajích.

Z práv a povinností členů KDU – ČSL vyplývá, že strana očekává od svých členů především reprezentaci strany ve společnosti (*prosazování cílů stany a podílení se na plnění programu strany*), dále také určuje peněžní spoluúčast na financování stany¹⁶ (*platit stanovené členské příspěvky*). Strana také předpokládá možnost podílení se na organizační činnosti (*plnit převzaté úkoly a nést za ně odpovědnost*) a eventuálně může člen sloužit jako zdroj politického personálu (*člen má právo být volen do funkcí KDU – ČSL*). Implicitně je přítomna i funkce legitimizace vedení strany (*člen má právo účastnit se jednání výroční členské schůze a volit funkce KDU – ČSL*). Jaký by měl být význam členství pro jedince, ze Stanov strany jednoznačně nevyplývá. Jedná se o individuální motivace a očekávání, které nemůže oficiální dokument strany pojmut. Stranická identifikace a proces participace je přítomný, nicméně míra jejich intenzity není (a ani nemůže být) určena. Ze Stanov lze určit i aspekty jak selektivní motivace (získání veřejného mandátu, lepší informovanost o politice), tak kolektivní motivace (zasazení se o cíle strany). Nicméně tento výčet je nedostačující pro pochopení významu členství pro jednotlivé členy.

1.6.2 Profil členské základny KDU – ČSL

Ze sociodemografické struktury členů vyplývá, že ve straně je přítomno více žen než mužů, a to v poměru 14 387 žen ku 13 061 mužů (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL, 2015). Většinové zastoupení žen vysvětlují Linek s Pecháčkem věkovou strukturou členské základny, jelikož pro stranu platí, že čím mladší je věková kohorta, tím je podíl žen menší (Linek, Pecháček, 2006, s. 18). Průměrný věk členů je v současné době 64 let (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL, 2015). Dle dotazníkového šetření členů KDU – ČSL Sociologického ústavu AV ČR z roku 2006 vyplývá, že drtivá většina členů je

---

¹⁵ Dle příspěvkového řádu KDU – ČSL je výše příspěvku dobrovolná, okresní výbor ale může stanovit minimální hranici příspěvku. Každý okresní výbor ale odevzdává do 30. 4. každého roku krajské kanceláři 10,- Kč za člena, proto bývá zpravidla minimální hranice příspěvku stanovena alespoň na této částce.

¹⁶ Příjem z povinných členských příspěvků tvoří přibližně jednu dvacetinu z celkových výnosů strany za rok. Na členských příspěvcích získala strana v roce 2014 celkem 4 236 000,- Kč, přičemž celkový příjem téhož roku činil 89 366 000,- Kč (Výroční finanční politická zpráva strany KDU - ČSL, 2015).

římskokatolického vyznání (98 %) a současně svou víru praktikují jednou za týden nebo častěji (86 %). Dále také, že více než 55 % členů má vzdělání základní nebo střední bez maturity. Pouze 25% členů je ekonomicky aktivních (Linek, Pecháček, 2006).

Linek s Pecháčkem typizují členskou základnu dle následujících tří znaků. Mezi členy existují silné rodinné vazby, silná religiozita a velká konfesní jednota. Díky kombinaci těchto tří faktorů dochází k pevné ideové soudržnosti strany. Vliv konfese na činnost strany je významný a není zprostředkován prostřednictvím institucionálního zakotvení, ale skrze individuální hodnotové postoje členů a také díky programovému vybavení strany (Linek, Pecháček, 2006, s. 22 a 35). Velký vliv na soudržnost členů může mít i fakt, že se členové nescházejí pouze na členských schůzích místní organizace, ale předpokladem je, že se potkávají také v kostele při (nedělních) bohoslužbách. Nicméně i tento předpoklad je třeba ověřit, jelikož ve větších obcích se může nacházet více než jeden kostel a členové mohou navštěvovat každý jinou farnost.

1.7 Očekávané vnímání respondenta jako řadového člena

Na základě předložené literatury a jednotlivých teoretických přístupů k členství v politických stranách se pokusíme sestavit očekávané vnímání řadového členstva a řadového členství. Nejprve je nutné odlišit řadové členy od členů, kteří mají volené funkce, ať již v okresních, krajských či celorepublikových orgánech. Existují samozřejmě i členové, kteří jsou prozatím členy řadovými, ale jejich plány do budoucna počítají s postupem ve stranické hierarchii. Nicméně pro náš výzkum bude určující status člena v době konání výzkumu, jelikož nevíme, zda dojde k naplnění těchto aspirací. Očekávání strany od každé ze statusových stranických skupin bude jiné (např. strana neočekává od svého poslance, že bude pomáhat s přípravou sálu na ples strany ve své rodné vesnici, stejně jako nepředpokládá, že člen, který je roky v důchodovém věku a celý život byl řadovým členem, bude mít aspirace stát se senátorem). Dle stranického profilu vyplývá, že KDU – ČSL poskytuje svým členům na všech úrovních silnou stranickou identifikaci. Je pravděpodobné, že pro většinu členů bude důležité přihlášení strany ke křesťanským a konzervativním hodnotám. I kvůli akcentu na konfesní ráz strany lze očekávat, že členové se na úrovni místní organizace budou scházet i mimo stranické schůze, na jiných místech. Úroveň a míra participace je u každého člena zřejmě odlišná a ovlivněna motivací, časovými možnostmi a v neposlední řadě i probíranými tématy.

Od řadových členů se předpokládá vysoká míra loajality vzhledem ke stranickému vedení, která je podepřená nikoli pouze programově, ale také díky možnosti přímého vlivu členů na zvolení stranického ústředí. Vztah mezi vedením a místními, okresními a krajskými organizacemi je sice asymetrický, nicméně harmonický. Očekáváme, že řadoví členové jsou více motivováni kolektivními pohnutkami než potencionální profesionální politici. Ze selektivní motivace pro jedince bude směřovat nikoli materiální pohnutka poháněná kariérní tužbou, ale možnost seznámení s novými lidmi, schopnost vyjádřit se a/nebo ovlivnit politiku ve svém okolí, popř. získat lepší informovanost o politice jako celku. Vzhledem k tomu, že u členů jsou silné rodinné vazby, lze předpokládat dlouhodobý vliv společenských norem, zejména tedy rodiny, pro vstup a působení ve straně. Určení míry a intenzity ostatních druhů je bez předchozího výzkumu prakticky nemožné.

V první kapitole teoretické části diplomové práce jsme si vytyčili očekávané funkce, které by měl člen strany plnit. Následující kapitolu jsme uzavřeli obecnými typy motivací, na jejichž základě jedinec vstupuje do politické strany a poté v ní i setrvává. Pohled na význam členstva a členství jsme zaměřili na stranu masovou, jelikož předobrazem KDU – ČSL rozumíme stranu masovou. Po seznámení se se specifiky členské základny KDU – ČSL jsme vytvořili očekávané vnímání respondenta jakožto řadového člena. Teoretický rámec diplomové práce nám poslouží především jako vodítko pro vypracování polostrukturovaného dotazníku, který si klade za cíl zodpovědět naše tři výzkumné otázky.

2 Výzkumný design a metody

2.1 Metody

V empirické části diplomové práce představujeme případovou studii, zaměřenou na vnímání řadových členů politické strany KDU – ČSL. Cílem našeho bádání je za použití kvalitativního výzkumu navrhnout kategorie, jež pomohou porozumět otázce, jak sami sebe chápou řadoví členové politické strany KDU – ČSL. V našem výzkumu a následné interpretaci se zaměřujeme především na respondentovy motivace pro vstup do strany, jeho zájem o veřejné dění, konkrétní náplň činnosti ve straně, na vztah k ostatním straníkům (jak na úrovni místní, tak celostátní), na souvislost mezi vírou a křesťanskou politikou a v neposlední řadě také na důvody, proč setrvává v roli řadového člena. V našem výzkumu se zaměřujeme na mikroúroveň politické strany, na úroveň jednotlivce, tedy řadového člena a jeho působení v místní organizaci strany.

Kvalitativním výzkumem rozumíme takový druh výzkumu, který se týká života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizace, a který poskytuje hlubší porozumění zkoumaného fenoménu než analýza z čistě kvantitativních dat (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10, Silverman, 2000, s. 8). Povaha našeho výzkumu je kvalitativní, jelikož pracujeme s malým počtem případů a velkým počtem proměnných (Drulák, 2008, s. 17). Stěžejními zdroji údajů, ze kterých budeme čerpat, jsou hloubkové polostrukturované rozhovory.¹⁷ Jako doplňkové údaje využijeme především vnitřní dokumenty stany a konkrétní statistické údaje. Naším cílem je rekonstrukce subjektivních či sdílených významů, které jednotliví respondenti přisuzují svému působení v politické straně. Nesnažíme se o objektivizaci, ale o uchopení a porozumění předmětu v jeho jedinečnosti, v jeho přirozeném prostředí a zaměřujeme se na subjektivní, vnitřní popis situace (Drulák, 2008, s. 19).

Vycházejíce z prostudované relevantní literatury a dokumentů formálního charakteru jsme dospěli k určitému předporozumění. Naše představy o očekávaném vnímání řadového člena a řadového členství opíráme právě o tato zjištění. Nicméně vzniklé očekávání nepředstavuje

---

¹⁷Alternativní metodou by bylo pozorování. V našem výzkumu jsme metodu pozorování nevyužili, jelikož se nedomníváme, že by měla výraznější dopad na závěry práce. Pomohla by samozřejmě pochopit např. aktivitu řadových členů při schůzích, nicméně nároky na organizaci a celkové zajištění této metody u všech respondentů by byly v nepoměru k získaným zjištěním.

formu ideálního typu, na základě kterého je možné konstruovat hypotézy. Jedná se pouze o vodítko, jenž slouží k vytvoření toho, co máme hledat ve svých vlastních údajích a jakou formou vytvářet otázky kladené našim respondentům.

2.2 Výzkumný design

Předmětem našeho studia jsou jednotliví respondenti vybraní na základě kombinace dvou strategií: (1) intenzity, tj. „*informačně bohaté případy, které manifestují fenomén intenzivně, ale ne extrémně*“. Volba respondentů se omezila na (2) stratifikovaný záměrný typ vzorkování, který „*ilustruje podskupiny*“, jelikož cílem práce je porozumět a interpretovat vnímání pouze řadových členů politické strany (Miles a Huberman, 1994, s. 28, citováno z Punch, 2008, s. 80).

Výběr respondentů se řídil čtyřmi základními kritérii:

- a. místem bydliště (Jihomoravský kraj nebo hlavní město Praha)
- b. statusem řadového člena (respondent nezastával v době konání výzkumu žádnou volenou stranickou či politickou funkci)
- c. vyrovnaným zastoupením mužů a žen
- d. vyváženým mezigeneračním poměrem

Studie se omezuje na dva kraje České republiky, Jihomoravský a hlavní město Praha. Jihomoravský kraj byl vybrán z důvodu silné a stabilní nejen voličské, ale i členské základny KDU – ČSL. Jižní Morava představuje region s nejvyšším počtem místních organizací v republice (celkem 455 – údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU - ČSL) a také s nejvíce členy (v úhrnu 6 524 – údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU - ČSL). Volební zisk v hlasování o podobě Poslanecké sněmovny ČR a do zastupitelstev se zde pravidelně pohybuje nad desetiprocentní hranicí (volby.cz). Se stranou KDU – ČSL je úzce spojeno i křesťanské náboženské vyznání a praktikování víry, které chápeme jako pravidelnou návštěvu nedělních bohoslužeb. V Jihomoravském kraji vyznává víru 28,7 % obyvatel a z toho 72,1 % se hlásí k církvi (ČSÚ, 2014, s. 15). Naproti tomu v hlavním městě Praha je procento věřících 18,9 % a institucionalizaci víry skrze církve uznává 58,1 % z celkového počtu věřících (tamtéž). V hlavním městě disponuje KDU – ČSL pouze třiceti místními organizacemi a počet členů je 795 (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL). I

volební zisk strany je poloviční oproti Jihomoravskému kraji.¹⁸ Nicméně Praha představuje církevní centrum české provincie, jelikož v městě sídlí arcibiskupství pražské s primasem katolické církve v ČR a Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy. Z těchto důvodů zde strana má relativně silné postavení, i když její výsledky patří v porovnání s celorepublikovým průměrem k těm slabším. Tyto dva kraje byly vybrány se zřetelem na odlišnost ve volebních ziscích, v početnosti členů a i v procentu věřících. V průběhu studie budeme jednotlivé kraje porovnávat na základě výpovědí jednotlivých respondentů.

S ohledem na motivaci členů pro jejich vstup do strany, setrvání ve straně a pohled na stranu jako takovou se náš výzkum zaměřil pouze na členy řadové. Jejich řadovost jsme vymezili základním předpokladem, že člen nezastává žádnou volenou stranickou či politickou funkci.¹⁹ Naším cílem je ptát se „mlčící většiny“, proč je pro ně stranická příslušnost důležitá, když jejich hlavní motivací není splnit si své kariérní tužby, jak od členů politických stran předpokládal např. Olson (Whiteley, 1995, s. 212, 221 - 222).

Ve straně KDU – ČSL dochází mezi členy k relativně vyrovnanému počtu mužů a žen. Přestože počet žen mírně převažuje (14 387 ku 13 061 – údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL), v našem výzkumu jsme se vzhledem k velikosti vzorku snažili zachovat poměrné genderové zastoupení v obou dvou krajích.

Vyvážené zastoupení respondentů z jednotlivých krajů, stejně tak jako generační rozdělení neodpovídají sociodemografické struktuře strany. Vzorek se nesnaží se být reprezentativní vzhledem ke statistickým údajům o členské základně. Zvolili jsme záměrnou diverzitu a asymetrii, která nám poskytne uměle vyvážený počet výpovědí napříč generacemi v obou dvou krajích. Poměr místních organizací je v Jihomoravském kraji vzhledem k Praze 15 : 1 (údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL). Podobně disproportionálně vypovídají i počty jednotlivých členů v různých věkových kategoriích. Pro potřeby našeho výzkumu bylo ale potřeba zajistit porozumění všem věkovým kategoriím a přikládat stejnou váhu výpovědi členů z obou krajů. Proto jsme zvolili vyrovnaný počet respondentů vzhledem k místě bydliště (9 a 9 z každého kraje) a stejný počet členů z jedné generace (pro kraj odpovídá

---

¹⁸ Ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR získala KDU – ČSL v Jihomoravském kraji 10,26 % oproti 5,46 % v hlavním městě Praha (volby.cz).

¹⁹ Pro potřeby našeho výzkumu jsme nepokládali za překážku, pokud by člen zastával funkci v odborných komisích či v administrativním aparátu strany.

rozpoložení 3 – 3 – 3). Generace jsme rozdělili na (1) generaci mladší, do 35 let (2) generaci starší od 36 let do důchodového věku a na (3) generaci nejstarší, kdy všichni členové již jsou v důchodovém věku.

2.3 Průběh výzkumu

Autorkou práce bylo provedeno 18 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů, které měly délku 35 až 75 minut. Jeden rozhovor byl vedený s dvěma respondenty najednou, jednalo se o manželský pár. První fáze rozhovorů probíhala od dubna do května 2015 v Praze a další fáze se konala od května do července 2015 s respondenty z Jihomoravského kraje. Se sedmi moravskými respondenty byly rozhovory vedeny přes Skype videohovor. Tato metoda kompenzovala osobní setkání, jelikož díky kameře mohla autorka vidět respondenta, jeho gesta, výraz atp. S pražskými respondenty byly rozhovory pořizovány na veřejných místech (restaurace, kavárny, knihovny), nebo v případě respondentů staršího ročníku u nich doma. Všechny hovory byly nahrávány.

Rozhovory byly vedeny polostrukturovanou formou, na konci některých rozhovorů došlo i k neformální komunikaci. Tazatelka měla připravenou sadu otevřených otázek rozdělených do čtyřech oddílů. První typ otázek směřoval k počátečnímu aktivnímu kroku respondenta, k jeho vstupu do strany. Kromě faktografických údajů, jsme se zaměřovali i na vliv okolí, zejména rodiny a na zájem o věci dění před samotným vstupem. Stěžejní v tomto ohledu byly především motivace respondenta. Dalším okruhem pak bylo fungování místní organizace a role člena v ní. Kladli jsme důraz na otázku, zda je vnímání stranické homogenity spojeno s náboženským přesvědčením či nikoli; popř. jakou roli hraje a měla by hrát církev a její představitelé v rámci strany. Dále jsme se ptali na vnímání významu členství pro dotazovaného. Všem dotazovaným byla kladena stejná sada otázek. Dotazy byly formulovány s ohledem na zjištění recipročního vztahu ke straně.

Náročným krokem ve výzkumu shledáváme oslovování respondentů. První domněnka, že nejvhodnější způsobem bude využití osobních vazeb a odkazu na „známosti“, se ukázala jako nedostatečně efektivní. Stránici vykazovali velkou známku nedůvěry, zčásti i strachu a neochoty rozhovor uskutečnit. Touto cestou se nám podařilo oslovit a následně uskutečnit rozhovory se čtyřmi z našich respondentů. Překvapujícím zjištěním bylo, že nejúčinnější cestou je spolupráce přímo se stranickým ústředím, které osloví potencionální respondenty

a autorka je kontaktuje až posléze (opět s odkazem na ústředí) sama. Způsob proniknutí do stranického ústředí byl nicméně možný až díky využití osobních vazeb autorky. Autorka si je vědoma určitého potenciálu zkreslení, nicméně se jej snažila eliminovat intenzivní komunikací s ústředím strany a vysvětlováním logiky výzkumu. Úspěšná se strategie doporučení respondentů přímo ze stranického ústředí ukázala nejdříve v Praze, proto byla posléze zopakována i na Moravě. Chování řadových členů v tomto ohledu není předmětem naší práce, nicméně zmíněná zkušenost naznačuje na jednu stranu na velkou důvěru členů vůči straně, pokud se jedná o otázky týkající se přímo KDU – ČSL. Na stranu druhou se ukazuje silná organizace strany, která je schopná mobilizovat část svých členů a nabídnout i jedinci zvenčí vhodné řešení.

S ohledem na etické aspekty výzkumu byl od všech respondentů získán informovaný souhlas o skutečnosti, že rozhovor bude nahráván. Součástí informovaného souhlasu byla záruka, že se v textu nebude vyskytovat jejich jméno a nahrávky nebudou sloužit jiným než studijním účelům autorky. Respondenti byli seznámeni s účelem práce, s jejím přibližným obsahem a také s důvodem, proč byli vybráni (viz čtyři základní kritéria pro výběr respondentů a návrhy konkrétních řadových členů od stranického ústředí). Po prvních otázkách se většina respondentů uvolnila a mluvila zcela otevřeně o svých postojích, motivacích, zájmech. Nejvíce přirození byli respondenti nejstarší generace. Vyvozujeme, že se tak stalo ze dvou důvodů (1) rozhovory byly vedené u dotazovaných doma, tudíž se nacházeli v důvěrně známém prostředí a (2) komunikace se často přelila do osobní roviny, kdy respondenti vzpomínali na své mládí, porovnávali dnešní dobu s dobou minulou a hovořili často o své rodině. U všech generací byla cítit snaha autorce poskytnout adekvátní a přínosné odpovědi, u každé z nich však z jiných motivací. Generace nejstarší často porovnávala autorku se svými vnoučaty, generace starší s dětmi a generace nejmladší měla pochopení pro psaní závěrečné práce (zejména ti, kteří někdy vysokou školu navštěvovali).

3 Analytická část

V poslední (a hlavní) části diplomové předkládáme analýzu rozhovorů s respondenty. Během rozhovorů a při jejich následném kódování jsme dospěli k osmi kategoriím, které určují vnímání řadového člena. Důvodem zvolení těchto kategorií byla především výraznost a intenzita odkazů na ně, která se vyskytovala u všech respondentů. První tři kategorie a odpovídají odborné literatuře a vycházejí z ní. V otázce (1) *motivace ke vstupu do strany* se zabýváme především předchozí zkušeností s politickou či jinou organizační činností, podněty ke vstupu vycházející z prostředí dotazovaného a korespondují s typy motivací načrtnutých v kapitole 1.4. V následujících dvou kategoriích uvedeme respondenty do vztahu se (2) *stranickou identifikací* a se (3) *stranickým ústředím*. Dalších pět kategorií jsme určili na základě identifikace důležitosti jednotlivých témat, které jim přikládali samotní respondenti. Velmi silné a zčásti i emotivní se ukázalo (4) *vnímání krize strany KDU – ČSL v roce 2009*. V našem výzkumu byly pro pochopení řadového člena a řadového členství zásadní otázky (5) *proč řadový člen zůstává řadovým členem* a jaká je (6) *náplň jeho činnosti pro stranu a vztah k ostatním spolustraníkům*. Určující kategorií byl také (7) *význam členství pro respondenta* a v neposlední řadě dotazovaného (8) *chápaní sama sebe v rámci strany*.

Analytická část se skládá ze tří kapitol. První se zaměřuje na výsledky výzkumu respondentů z hlavního města Prahy. Druhá kapitola poté analyzuje odpovědi řadových členů z Jihomoravského kraje a porovnává regionální specifika v obou dvou krajích. Poslední kapitola shrne poznatky a provede komparaci z obou dvou zkoumaných případů.

3.1 Hlavní město Praha

3.1.1 Vstup do strany

Proč jednotlivci vstupují do strany? Jaký vliv má rodinné prostředí a popř. zájem o veřejné dění či zkušenost s jinou formou organizace? Jednotlivé otázky vytváří podkategorie, které v rámci přehlednosti uvádíme zvlášť. V některých podkategoriích bude stěžejní i zařazení respondenta dle jeho věku, jelikož s ohledem na historický kontext nemohou mít důvody a okolnosti vstupu stejnou vypovídající hodnotu.

Vliv rodinného prostředí

Jedním ze základních vlivů pro vstup do strany je uváděno působení rodinného prostředí. Ve straně KDU – ČSL dle kvantitativních šetření existují silné rodinné vazby (Linek, Pecháček, 2006, s. 35). I v našem výzkumu se z části potvrzuje předpoklad, že přímý i nepřímý vliv rodiny je důležitou součástí motivace pro vstup do politické strany.

Nejvyšší míru homogenity jsme sledovali u respondentů z nejstarší generace. Vliv rodiny nechápeme pouze ve vztahu (pra)rodiče – děti, ale také ve vztahu manžel – manželka. Paní Marie vzpomíná: *„Dědeček byl po válce v lidové straně; a co já si pamatuju, mně bylo dvanáct tenkrát, protože on protože byl všestranně čestnej člověk, tak byl zvolen jako předseda lidové strany na Staších. No a tím jsem se dostala trošku jako do tý politiky.“* (Rozhovor). Pro pana Antonína byl nejbližším člověkem, jenž jej ovlivnil a se kterým i vstoupil do stany, jeho manželka. Stejnou motivaci měla paní Ludmila, jež do strany vstoupila deset let po svém muži, který měl již za sebou kariéru místostarosty v místě bydliště.

U starší a mladší generace jsme pozorovali vliv rodiny, ale pouze v jednom případě se jednalo o vliv přímý. Respondentka by se bez matky o vstup do strany vůbec neucházela: *„Vstoupila jsem tam z důvodu toho, že je tam máma a zrovna nabírali, sháněli členy, tak mě zlanarili taky, no (...) Sama o sobě bych tam nevstoupila.“* (Rozhovor). U dvou respondentů nebyl nikdo předtím v rodině stranicky angažován. Jak uvádí paní Jaroslava: *„Já jsem první pravděpodobně (kdo je ve straně), pokud teda pradědeček, ale to ta strana snad ještě ani nebyla“* (Rozhovor).

Přímý či nepřímý vliv rodiny se potvrzuje jako důležitá proměnná pro vstup jednotlivce do strany. Nicméně nejedná se o předpoklad, který by se vyskytoval v absolutně všech případech.

Předchozí zájem o veřejné dění

Za další důležitý faktor pro vstup do strany považujeme předchozí zájem o veřejné dění a/nebo zkušenost s aktivitou v jiné dobrovolnické organizaci (vycházíme přitom z Olsena, 1976). Všichni dotazovaní se shodnou na tom, že byli vždy účastníky politických debat minimálně v domácím prostředí. A to i ve dvou případech účastníky tichými, což pramení zejména z psychologických předpokladů respondentů. Přesto o politice získávali určitou míru povědomí. Angažovanost v občanských aktivitách před vstupem do strany byla pro starší respondenty omezená především díky podobě politického režimu před rokem 1989. Přesto ale někteří dotazovaní našli způsob, jak se vyjádřit. Paní Jaroslava popisuje začátek svého aktivního občanského života následovně: *„Já už se tak 35 let zpátky jako soukromá osoba snažím ovlivňovat dejme tomu státně správní záležitosti. Spíš v místě bydliště, kde jsem bydlela, se snažím napravovat takový ten Kocourkov. Když někde něco neklape v oblasti životního prostředí, dopravy, já nevím, prostě cokoli, tak to promyslím, buď to sepišu a adresuju příslušnému poslaneckému výboru sněmovny nebo někomu, koho se to týká. Drtivou většinou jsem i v tom socialismu dostávala odpovědi. Můj první dopis hodně naštvaný byl, když jsem psala Husákovi přímo, že placená mateřská dovolená je do půl roku, neplacená do roku, tak to bylo něco, co jsem si troufla poprvé. Když jsem měla dát dítě do jeslí. No a nic se mi nestalo, tak tak to začalo.“* (Rozhovor). Pro nejstarší respondenty byla stěžejní aktivita samotné lidové strany, která se ale neomezovala pouze na straníky, ale i na podporovatele v nejširším slova smyslu. Paní Marie podotýká, že strana *„se obrozovala tím, že pořádala plesy. My jsme tenkrát byli o třicet let mladší. Takže jsme na ty plesy chodívali, tak tam jsme se potkávali. No a tak to prostě bylo až do toho 89.“* (Rozhovor).

Zcela jiné možnosti vyjádření nabízela tzv. sametová revoluce v roce 1989 a poté 90. léta. Změna režimu a následující období bylo dle mnohých respondentů velmi euforické a zpočátku optimistické. Revoluční nadšení a účast při formování stranického systému popisuje pan Jiří: *„... byl jsem v 18 mluvčím stávkového výboru u nás na škole, když přišla revoluce v 89. Přestože jsme byli strojaři, tak jsme byli ročník, který se hodně zajímal o politiku, lidská práva už za bolševika. Potkali jsme se tam lidi, co poslouchali Hlas Ameriky, Svobodnou Evropu a diskutovali jsme. Byla v tom samozřejmě určitá forma rebelství v té době, ale rozhodně jsme přehled měli. 17. listopadu šly vysoké školy do stávek,*

my jsme šli den poté jako první střední škola v okrese (...) pak jsem byl nějaký čas v OF, přestože už naši vstoupili do lidové strany, pak jsem šel na rok do ODS, po roce jsem vystoupil, když soudruh Klaus napsal do MF při předávání majetku církvi a šlechtě, že národ si to nepřeje, tak jsem si říkal, národ říkal „Klement Gottwald!“ a tím jsem skončil s touhle tou (stranou)...“ (Rozhovor).

Mladší respondenti svou předstranickou aktivitu řadili především ke skautské organizaci, i když se jedná o organizaci čistě apolitickou. Dva z dotazovaných mužů do 35 let navštěvovali a jeden stále dochází do skautského oddílu. Pan David zjistil až po vstupu do strany, *„že tam jsou skauti, se kterými se znám, takže ta strana mi je ještě bližší než jsem si myslel.“* (Rozhovor).

Zkušenost s určitou formou dobrovolnické organizace či jiné občanské aktivity jsou blízké všem dotazovaným respondentům. Dotazovaní, kteří nebyli před svým vstupem do strany součástí nějaké jiné organizace, pomáhali svým rodinným příslušníkům v jejich stranické činnosti. Zde je na místě zmínit, že se vždy jedná o ženy, které pomáhaly buďto matce (ve dvou případech) anebo svému muži (jeden případ), kteří již ve straně působili.

Námi dotazovaní řadoví členové se před vstupem do strany zajímali o politické otázky a většina se aktivně účastnila společenského a občanského života. Míra intenzity se u jednotlivých respondentů liší, nicméně lze obecně hovořit o dobrovolném začleňování dotazovaných do různých forem komunit²⁰ a o uvědomění si nejen osobního rozměru života, ale i rozměru společenského.

Jednotlivé motivace ke vstupu do strany

Ani jeden z dotazovaných respondentů nevstoupil do strany hned, jak vstoupit mohl, tedy ve věku 18 let (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 2). Zjištění, že respondenti se svým vstupem počkali, dle našeho názoru ukazuje na promyšlenost kroku a na skutečnost, že k rozhodnutí stát se členem museli dotazovaní dozrát.

---

²⁰ S výjimkou jedné respondentky jsou navíc všichni členové praktikujícími věřícími. Jednotlivé farnosti tvoří komunity samy o sobě, proto pravidelná návštěva bohoslužeb a účast na životě farnosti se dají pokládat jako předpoklad poznání fungování specifického druhu organizace.

Selektivní druh motivace, který se zaměřuje na osobní a kariérní tužby, se neprojevil ani u jednoho z našich pražských respondentů. Stejně tak dopadly i typy motivací zaměřené na poznání procesu vnitřního fungování strany a s ním spojená lepší informovanost, užívání si politické práce a poznání nových lidí. Ohledně informovanosti, žádný z respondentů nepřiznal, že by řadoví členové na schůzích dostávali informace přednostněji než nečlenové z médií.

Velmi důležité se ukázaly být motivace kolektivní a ideologické. Motivaci kolektivní, která je ovlivněna zejména zasazením se o cíle strany, přiznává například pan David: „*K tomu kroku podat přihlášku mě přivedly hodnoty strany*“ (Rozhovor). Pro paní Jaroslavu byla určující motivace ideologická, kdy chtěla ovlivnit politický kurz strany: „... *politiku jsem od listopadu docela sledovala, potom jsem z ní byla rozčarovaná, dejme tomu počínajíc žabomyšími válkami Klause se Zemanem, potom jsem si říkala, tak co mi tam asi zbývá, tak jediné asi ta KDU, tam jsou slušní lidi (...) tak prostě mi z toho vykryštovala KDU, hlavní osoba byl Josef Lux, on už teda zemřel, ale ten jeho odkaz jakoby. 50 % důvodu pak bylo, jak tam přišel pan Kalousek a co se tam potom dělo, tak já jsem měla jako volič dojem, že i on se zasloužil o to, že ty volební preference klesly ze 17 % na nevolitelnost. No a říkala jsem si, tak takhle ne.*“ (Rozhovor). I paní Ludmila vstupuje do strany v situaci, kdy strana nemá zastoupení na regionální ani na celostátní úrovni: „... *podpořit tu stranu, když je v průšvihů mi přišlo taky dobrý*“ (Rozhovor). Expresivní motivace, kterou chápeme jako působení charismatické osobnosti ve stranickém vedení, byla spíše pobídkou doplňkovou. Vliv osobnosti Josefa Luxe²¹ byl zmíněn u všech dotazovaných žen starších 35 let. Normativní motivace, pro kterou je určující splnění očekávání okolí a vliv rodiny, byla dominantní u jedné dotazované. Většinou u respondentů dochází ke kombinaci jednotlivých typů motivací, převažující je vždy motivace kolektivní a/nebo ideologická, pouze v jednom zmíněném případě normativní. Jako doplňkové motivace považujeme pobídky normativní a expresivní.

---

²¹ Josef Lux byl od roku 1982 členem ČSL, V září 1990 se stal po Josefu Bartončíkovi předsedou strany, kterým byl až do roku 1998 (1990 – 1992 ČSL, 1992 – 1998 KDU – ČSL). V popřevratovém období první poloviny 90. let se stal hlavním symbolem KDU – ČSL. Ve straně reprezentoval programovou linii vycházející z křesťanskosociálních tradic a postulátů sociálně tržní ekonomiky (Pehr a kol., 2007, s. 158 – 159).

3.1.2 Stranická identifikace

Druhou kategorií, ve které budeme zkoumat vnímání křesťanské politiky a jejího vztahu ke křesťanství, je stranická identifikace. Základ konceptu stranické identifikace tvoří předpoklad, „že část lidí se ztotožní psychologicky s jednou nebo jinou stranou a vzniká identifikace, jež souvisí s předvídatelností jejich vnímání, hodnocení a jednání.“ (Dalton, 2000, s. 20). Koncept pracuje především s volebním chováním, nicméně lze jej aplikovat i na chování členů strany. Členové se ztotožní se stranou především díky jí proklamovaným hodnotám. Strana KDU – ČSL usiluje zejména o uplatňování křesťanských a konzervativních hodnot ve společnosti (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 1). Lidová strana se od svého počátku distancovala od institucionalizovaného prosazování politického katolicismu a od spolupráce s církví (Linek, Pecháček, 2006, s. 11). Po roce 1989 se musela strana nejdříve orientovat na vyřešení problémů názorových skupin uvnitř strany. Na jaře 1992 došlo pod vedením Josefa Luxe ke stabilizaci strany a k definitivnímu prosazení pravostředové orientace (Šebek, 2005, s. 22 – 23). Josef Lux později prezentoval křesťanskodemokratický směr jako třetí cestu mezi liberalismem a sociálním demokratismem (tamtéž). I dnešní program KDU – ČSL navazuje na tradici strany, kdy jejím ekonomickým programem je sociálně tržní hospodářství²² (Volební program KDU – ČSL, 2013, s. 2).

Jak vnímají členové hodnoty stany a jak se s nimi identifikují? Jak velký význam hraje pro členy jejich náboženské přesvědčení? Všichni námi dotazovaní respondenti chápou hodnoty stany jako hodnoty křesťanské, tj. z křesťanství vycházející. Respondenti neznají často přesný obsah programu, či cíle strany v jednotlivých oblastech politiky.²³ Většinou vychází z přesvědčení či pocitu, že strana právě díky svým hodnotám zastává ve všech oblastech vhodné stanovisko, se kterým by souhlasili. Jak potvrzuje paní Anna, dle které program strany „se shoduje určitě s tím, co si myslím, hlavně teda zaměření na tu rodinu, ty klasický hodnoty prostě. Prostě to tak cejtím, že to tak má být.“ (Rozhovor).

---

²² Sociálně tržní hospodářství je program odpovědné a solidární křesťanskodemokratické politiky, která je založena na podpoře podnikání, fungující a transparentní státní správě, efektivním trhu práce, dlouhodobě udržitelném penzijním systému, sociálním smíru ve společnosti a investicích do vzdělání, vědy a výzkumu (Volební program KDU – ČSL, 2013, s. 2).

²³ Nepokládali jsme za cíl našeho výzkumu zjistit, co všechno respondenti vědí a znají z programových cílů strany. Proto jsme nepovažovali za vhodné jednotlivé dotazované „zkoušet“ z programu, jelikož jsme se obávali možnosti jejich uzavření vůči osobě tazatelky.

Náboženské přesvědčení hraje pro stranickou identifikaci velkou úlohu především pro respondenty, kteří vstoupili do strany před rokem 1989. Paní Marie vzpomíná, že „*u mě a u mých vrstevníků, vrstevnic, splývala ta lidová strana s vírou a náboženstvím (...) já si nepamatuju z mého mládí, že by katolíci vstupovali do jiné strany.*“ (Rozhovor). Z rozhovorů je patrné, že všichni respondenti vnímají ochranu křesťanských hodnot jako důležitý úkol strany jak je patrné např. u pana Jiřího „... *určitě, ty křesťanské hodnoty, které strana uznává, jsou zásadní jako. Myslím si, že naše politika, naše Ústava, všechno vychází z křesťanských základů (...)co si budeme povídat, křesťanský není moderní slovo, když někdo řekne, že chodí do kostela. Od toho bolševika se to moc nezměnilo. Dáváte lidem bič do ruky, což není úplně špatně, ať vás trochu hlídají. Možná právě proto jsou ty křesťanské hodnoty důležité. Minimálně když ty lidi se k tomu hlásej tak by se měli snažit být lepší*“ nebo u paní Anny „*Ale zase kdyby se (křesťané) o tu politiku nezajímali, tak tady ty hodnoty vymizí a nebudou.*“ (Rozhovory).

Podívejme se nyní, jak by dotazovaní pohlíželi na spolupráci strany s církví, od které se lidová strana vždy distancovala. Spolupráci s církví jsme rozdělili na dvě úrovně, (1) na aktuální spolupráci lokální farnosti s místní organizací strany a (2) na programové spojení všech věřících v jednu stranu. Všichni pražští respondenti nesouhlasili, aby kněz spolupracoval s místní organizací strany a popřeli i, že by k tomu v současné době docházelo. Paní Magdaléna sice potvrdila, že v 90. letech k výzvě volit KDU – ČSL se kněz v její farnosti připojil, nicméně se každý z farníků zařídil podle svého: „*tak to třeba bylo v těch 90. letech, kdy kněz řekl, bude to jako vždycky, volíme všichni KDU. Samozřejmě, že to tak pak nebylo. Ale to bylo zase hozený někam jinam v těch 90. letech.*“ (Rozhovor). Ve všech odpovědích jsme našli podobné názory typu: „... *já si myslím, že to do kostela nepatří.*“, „*myslím si, že ne*“, „*asi ne*“, „*Kněz, ten tady má být úplně pro všechny A i před volbama si myslím, že nemá říkat, koho mají lidi volit. A to by asi i spoustu lidí naštvalo. I mě by to naštvalo, kdyby mi cpal, že mám volit KDU, když bych třeba volila někoho jinýho.*“ nebo „*myslím si, že asi ne (...) faráři, jsou výborný duchovní, ale tak jako každé rozumíme tomu svému řemeslu, tak farář neznamena, že bude automaticky dobrej v politice.*“ (Rozhovory). I úvahy nad programovým spojením všech věřících v jedné straně vykazovaly podobnou známku konzistence. Někteří by si sice přáli, aby se věřící politicky sjednotili, nicméně uznávali nemožnost tohoto projektu. Názor tohoto typu se týkal především respondentů z nejstarší generace, která zažila soudržnost věřících ve straně před rokem 1989. Respondenti uznávají rozmanitost společnosti a skutečnost, že nelze jakoukoli formou

donutit jedince k politickému preferenci na základě náboženského přesvědčení. Paní Ludmila je dokonce přesvědčená, že „*mě by se líbilo, kdyby byli (věřící) i v jiných stranách. Což na jednu stranu jsou, ale mohlo bych jich být víc.*“ (Rozhovor). Pro náš výzkum se podařilo oslovit i respondentku z Prahy, která není věřící. Paní Jaroslava tuto skutečnost nepovažuje za handicap, jelikož je přesvědčená, že „*se strana neopírá pouze o věřící, ale o širší spektrum.*“ (Rozhovor).

Zakotvená pravicová nebo levicová politická orientace nebyla pro respondenty klíčová k určení stranické identifikace. Žádný z respondentů o sobě neuvažoval jako o přesvědčeném levicově či pravicově smýšlejícím členovi. Pozice respondentů odpovídá politickému středu a v programu strany deklarovanému sociálně tržnímu hospodářství. Určujícím faktorem pro stranickou identifikaci se ukázala historie a tradice strany. Kontinuita fungování strany se stala zárukou pro stabilní politické prostředí, jak podotýká paní Anna: „*Já těm ostatním stranám nevěřím jako vůbec, přijde mi důležité, že lidovci mají tradici. Jiný strany prostě vzniknou a zase zaniknou. My tady jsme pořád.*“, pan Jan: „*Lidovci jsou hodně výjimečný oproti jiným stranám. Tam se staví hodně na tradici...*“ nebo paní Ludmila: „*přijde mi, že je to taková konstantní strana, od který člověk ví, co může čekat. Je to tradiční strana a pro mě určitě jako solidní. A myslím si, že se člověk nemusí bát, že by se to svrhlo nějakým špatným směrem.*“ (Rozhovory).

Z našeho výzkumu vyplývá, že stranická identifikace, kterou chápeme jako ztotožnění s hodnotami strany, je u všech respondentů důležitou součástí jejich vnímání členství. Přestože respondenti neznají přesný obsah programu strany, pocitově odhadují, jak se strana staví k jednotlivým otázkám. Pro respondenty je podstatná křesťanská politika stany, která vychází z křesťanských a konzervativních hodnot, které všichni dotazovaní (i když v jednom případě nevěřící) uznávají a zasazují se o jejich ochranu. Zároveň pražští respondenti souhlasí s odlukou stany od církve a s institucionálním neprosazováním politického katolicismu. Stranu tak chápou jako nekonfesní, což potvrzuje i výpověď paní Jaroslavy, která se nehlásí k žádnému náboženskému přesvědčení. Vybraní respondenti shodně zařazují svou politickou orientaci do středu pravolevé škály.

3.1.3 Vztah ke stranickému ústředí

Normativním předobrazem politické strany KDU – ČSL chápeme stranu masovou. Masovou stranou z organizačního hlediska rozumíme hierarchickou organizaci, v níž se moc formálně odvozuje od vůle členské základny. Vztah mezi členskou základnou a stranickým ústředím vychází z předpokladu, že rozsáhlá a homogenní základna má pod kontrolou stranickou elitu, která se z členské základny rekrutovala a sleduje její zájmy (Polášek, 2012, s. 18). Stranické ústředí získává od členské základny mandát pro správu strany; jinými slovy, členská základna deleguje dobrovolně svou moc stranickému ústředí, které ale je vystaveno neustálé kontrole a výkon jeho moci je dočasný.

Jaký vztah mají ke stranickému vedení oslovení respondenti? Podporují stranické ústředí a souhlasí s politikou, kterou prosazuje? Pokud řadoví členové natolik svým elitám důvěřují, že jsou ochotni delegovat pro ně významné stranické pravomoci, z čeho pramení jejich důvěra? Všichni námi dotazovaní řadoví členové souhlasí s politikou, kterou prosazuje strana KDU – ČSL jak na regionální, tak celostátní úrovni. V některých konkrétních otázkách se občas jejich pohled liší, nicméně jedná se o spíše výjimečné situace. Kredibilita stranického vedení je způsobena dvěma faktory. Respondenti důvěřují svým elitám, protože (1) komunikace ve straně funguje na všech a mezi všemi úrovněmi stejně a řadoví členové mohou buď jako jednotlivci nebo jako místní organizace vždy kontaktovat, a tím i kontrolovat kohokoli ze stranického vedení. Vysoká míra důvěry vychází i z předpokladu, že (2) stranické vedení obhajuje a prosazuje křesťanské a konzervativní hodnoty strany, které by mu měly být vlastní.

Možnosti komunikace v rámci strany, který jde od základny směrem ke stranickému ústředí (model bottom – up), popisuje pan Jiří: „Několikrát jsem to udělal, že jsem zvednul telefon a spojil jsem se s některým z našich poslanců a sejdu se, začnu jim vysvětlovat, v čem je problém zrovna probíhající diskuze nad zákonem a nejen vstřícnost z jejich strany, ale ta komunikace mi přijde prostě skvělá. Já jsem tady jako filtr a předávám jim pak to, co tady dostávám od těch obyčejných voličů (...) Jeden náš senátor mi řekl, hele já přijedu, za hodinu nám začínal výbor a za hodinu ten člověk přijel ve svém volném čase a začal nám vysvětlovat co a jak a jaká je ta problematika toho a ve finále nám řekl: „Volejte a kopejte do nás, protože mi to potřebujem a my potřebujem ten kontakt a tu reflexi s tou základnou, abychom věděli a znali vaše názory“, což si myslím, že není úplně běžný u všech stran. Mám pocit, že

tahleta přímá vazba už není úplně běžná. (...) Ten přímý rozhovor je důležitější, já mám čistý svědomí. “ Pozitivní přímou zkušenost s komunikací s vedením strany má i paní Magdaléna: „No samozřejmě, že můžete kdykoli kontaktovat politika ze strany, to jsem už i několikrát učinila. Můžete napsat vždycky a oni Vám odpoví (...) Ve straně je hierarchie, ale já se můžu kdykoli obrátit na předsedu, na ty lidi, co jsou tam okolo. “ Skutečnost, že dle respondentů funguje princip delegování moci a stranické elity se neřídí železným zákonem oligarchie, potvrzuje i paní Ludmila: „Máme stranické vedení, který stojí jakoby nad náma, ale pokud je něco, jako třeba ten ples, tak je tam ta rovnost mezi všema naprosto jasná. Mně nevadí být na ocase a bavit se s hlavou. “ (Rozhovory).

Plnění programových cílů strany a ochrana křesťanských a konzervativních hodnot strany jsou dalším důležitým faktorem důvěry ve stranické vedení. Pan David dosvědčuje, že pro něj důvěra v představitele KDU – ČSL pramení „z jejich vystupování, z toho, co mají za sebou. Jejich projev a stanovování a plnění těch programových cílů, který si vytyčili, to že se to opravdu snažej držet a že ten program není canč papíru, kterej se před volbama takhle použije, to jsou prameny, který jakoby jsou střípkama, který ale tvořej tu mozaiku té důvěry. “ (Rozhovor). Všichni dotazovaní jsou toho názoru, že současné vedení strany reprezentuje její hodnoty a programové cíle. Kredibilitu ústředí zvedá částečně i skutečnost, že většina jeho představitelů jsou věřící křesťané. Nicméně ani tento faktor není absolutní, jak dokládá paní Jaroslava: „... no ono není věřící jako věřící, jestli mi rozumíte. A i ten člověk se v tom životě vyvíjí, někdy se k tomu Bohu přikloní blíž, někdy je od něj hodně daleko... Samozřejmě Josef Lux, to byl aktivní katolík. Pak jsou tam lidi, kteří říkají, že je to osobní záležitost, jako to říkal Kalousek, ale pro něj je to natolik osobní, že už je to takový těžký, no. “ nebo paní Anna: „No ono záleží na tom člověku. Jako mají na to předpoklady, ale záleží na člověku, jak to cejtí a jestli ho ten vyšší post nezmění nějak. Nebo nenechá se ovlivnit okolím a tak. Každý je jenom člověk, že jo. “ (Rozhovory).

Vztah ke stranickému vedení vnímají dotazovaní respondenti pozitivně. Moc, kterou ústředí vykonává a kroky, kterými postupuje, jsou v zásadě legitimní. Stranické elity jsou pro respondenty důvěryhodné, jelikož jsou si vědomi funkčních mechanismů komunikace a kontroly nejen ve směru *top – down*, ale i *bottom – up*. Z tohoto důvodu dotazovaní řadoví členové vnímají hodnoty strany jako dostatečně chráněné a prosazované.

3.1.4 Vnímání krize strany po vzniku TOP 09

V roce 2009 se v českém stranickém systému objevil nový politický subjekt, strana TOP 09. Dle Seána Hanleyho se jednalo o klasickou odštěpeneckou stranu založenou na elitních sítích části politiků z KDU – ČSL a podnikatelů, které dohromady svedla osoba bývalého lidoveckého předsedy Miroslava Kalouska (Hanley, 2011, s. 128). TOP 09 je stranou, jež vznikla na půdě Parlamentu ČR. Díky spolupráce s hnutím Starostové a skutečnosti, že využila v některých krajích struktury a kapacity KDU – ČSL, které se přihlásily k nové straně, urychlila TOP 09 proces svého rozšiřování i mimo stranickou centrálu (Jarmara, 2011, s. 66). V květnu následujícího roku se konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Strana TOP 09 získala 16,70 % a KDU – ČSL skončila pod pětiprocentní volební klauzulí se ziskem 4,39 %, což bylo poprvé v historii, kdy lidová strana nedosáhla na mandát do Poslanecké sněmovny (volby.cz).

Miroslav Kalousek zastával funkci předsedy KDU – ČSL od roku 2003. Důvodem jeho rezignace v létě 2006 byl neúspěch projektu během vládní krize, kdy uvažoval o vytvoření nové vlády s ČSSD za tiché podpory komunistických poslanců (Pehr a kol., 2007, s. 121). Následné vytvoření nové politické strany způsobilo značný odliv voličů KDU – ČSL. Během let 2009 – 2010 nesledujeme ale dramatický pokles členů ve straně KDU – ČSL oproti letům předchozím (Údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL). Odchod ze strany se týkal především profesionálních politiků na celostátní úrovni, potažmo některých místních organizacích, které ale byly v menšinovém poměru k těm, které zachovaly loajalitu straně. U našich respondentů jsme při otázce vnímání vzniku TOP 09, potažmo zvažování přestupu do této strany pozorovali natolik konzistentní a u některých dotazovaných emocionální reakce, že jsme se rozhodli vytvořit k této problematice samostatnou kategorii.

Žádný z dotazovaných respondentů nikdy nezvažoval přestup do jiné strany. Celkově jsme se setkali se třemi možnostmi vnímání vzniku TOP 09. (1) respondent by do stany za žádných okolností nevstoupil, ale nezvažoval nikdy vliv vzniku TOP 09 na KDU – ČSL. Do této skupiny se řadí paní Anna, která na odpověď, zda uvažovala o vstupu do strany TOP 09, odpověděla rezolutně: „*Vůbec ne! Ne.*“ Nicméně na dotaz, čím se liší od strany lidové a jak pociťovala situaci v roce 2009 a po volbách 2010 dodává: „*Já nevím, já jsem nad tím moc nepřemýšlela.*“ (Rozhovor). Další skupinu tvoří respondentky, které (2) chápou vznik stany TOP 09 jako událost, která KDU – ČSL poškodila. Paní Marie tvrdí, že „*ted' toho*

hodně vzala ta Topka, to se nemělo stát, jo. Mělo to zůstat v té jedné straně, jak to bylo. “ Paní Jaroslava popisuje svoje pocity následovně: *„Nechci říkat nenávisť, ale myslím si, že to KDU hrozně ublížilo.“* Podobně přemýšlí i paní Ludmila: *„Pro mě by to bylo určité selhání. Jo jako straně se nedaří, tak jdu jinam (...) ten vývoj strany vidím špatně, vůbec se ničím nevymezili. A zajímavý, že z 90 % co lidovci vstoupili do Topky, tak nic, vymentli s nima. Ona ta nová strana pro ně byla lákavá. Lidovci byli mimo, hodně lidí uvěřilo tomu, že je všechno ztraceno, jo. A já si myslím, že to bylo jen o té moci, prostě přijít k moci.“* (Rozhovory).

Poslední skupinu tvoří většina respondentů. Jejich postoj ke krizové situaci je, že (3) straně vývoj po roce 2009 prospěl. Pan Jiří považuje *„za velké štěstí vznik Topky, protože od nás odešlo takovýho balastu. Očistilo se to od lidí, který šli jen po tom kariérním vzestupu a víc než po ideje, myšlence, po směru, který ta strana razí.“* Podobně o celé situaci uvažuje paní Magdaléna: *„Já si ale myslím, že to těm lidovcům pomohlo, ta léta bez té sněmovny. Že to byl pro ně takovej šok a trochu jako vydrželo to skalní jádro, no.“* (Rozhovory). Zajímavé bylo zjištění, že dvě z dotazovaných se dostaly do situace, kdy zažily nabídku přestupu do strany TOP 09. Jedna z respondentek, paní Magdaléna, přímo: *„Já jsem taková hodně konzervativní. Tenkrát, když vlastně vznikala TOP 09, tak jsem měla nabídky jít pracovat i pro ně, ale já jsem si řekla, že po takové době nebudu měnit ten dres.“* Nabídka pramenila především z důvodu, že dotazovaná pracovala řadu let ve stranickém ústředí a z profesního hlediska znala velmi podrobně administrativní chod organizace. Druhá respondentka byla svědkyní nabídky přestupu, kterou učinila TOP 09 jejímu manželovi, bývalému místostarostovi a dlouholetému komunálnímu politikovi v místě bydliště: *„A vím, že moc lákali mého muže a že mě to jako zaskočilo. Proč to dělaj, vždyť ho přece musej znát!“* (Rozhovory). Ať již brali respondenti krizi strany negativně nebo po výsledku pozitivně, všichni se shodli na názoru, že lidé, kteří opustili KDU – ČSL, byli vedeni touhou po kariéře. Ve vzniku nové strany respondenti nespatořovali větší příklon TOP 09 k pravici. Kariérismus členů TOP 09 zosobňuje pro dotazované respondenty bývalý předseda KDU – ČSL Miroslav Kalousek. Pokud dotazovaní o osobě Miroslava Kalouska přemýšlejí, hodnotí ji záporně. Neoblíbeným a často kritizovaným krokem byl již návrh o podobě vládní koalice za podpory komunistické strany z roku 2006, kvůli kterému musel Kalousek složit funkci předsedy strany. Kalousek je respondenty vnímán jako politik, který se snažil dosáhnout moci nejdříve v lidové straně a když se mu kvůli frakčnímu štěpení nepodařilo dosáhnout jeho osobních cílů, neváhal stranu opustit (stejně jako její hodnoty) a vytvořit nový politický subjekt.

Všichni dotazovaní respondenti mají pevný odmítavý názor k potencionálnímu přestupu do stany TOP 09. Většina hodnotí vývoj strany po vzniku TOP 09 jako ve výsledku pozitivní, jelikož otestoval loajalitu členské základny („*pevné jádro zůstalo*“) a i stranické statistické údaje potvrzují, že členský odliv nebyl odlišný od let předcházejících či následujících. Velmi negativně hodnotí respondenti osobu Miroslava Kalouska, kterého vnímají jako politika kariérního typu, jemuž jakákoli strana slouží jako „*výtah k moci*“. Stranu TOP 09 nevnímají jako politický subjekt vymezující se vůči KDU – ČSL pravicovým zaměřením, ale jako záměrně vzniklý podnik pro dosažení politické moci.

3.1.5 Proč zůstává respondent řadovým členem?

Jednou z důležitých neznámých na počátku našeho výzkumu byl nezájem respondentů o dosažení vyšších stranických či politických funkcí. Z odpovědí našich respondentů usuzujeme, že k tomu dochází především ze dvou důvodů: (1) kvůli psychologickým předpokladům respondentů a (2) kvůli preferenci vlastní kariéry či péče o rodinu. Ve všech případech je přítomen důvod první, který je u několika dotazovaných rozmělněn i důvodem druhým. Příčinou v současnosti u respondentů z nejstarší generace je samozřejmě věk. V našem výzkumu jsme proto zabývali i otázkou, proč respondent neusiloval o vyšší stranické či politické posty v letech předcházejících.

Všichni respondenti mají vlastní pojetí, jaké dispozice by měl mít profesionální straník či politik. Jedná se jak o vzdělání, tak o letoru politika, kterou dle svého vlastního sebehodnocení dotazovaní nemají. Povaha politika by měla být schopná dojít ke kompromisům s vědomím toho, že o svém názoru musíte druhé přesvědčovat a zároveň být ochotni najít řešení i při domluvě s jinými stranami, což chápou respondenti jako náročný úkol, kterého se sami nechtějí ujmout. Ve straně a na schůzích jsou „mezi svými“ a nemusí nikomu ze členů dokazovat své základní principiální názorové předpoklady. Současné respondenti pocitově nikdy neinklinovali k politické kariéře, jak potvrzuje pan Antonín: „*Ale abych se zapojil do politiky jako funkcionář, tak to ne, že jo. To já jsem neměl v úmyslu a ani bych o to nestál nikdy. Protože na to člověk musí mít nějaký gebír, jo, musí k tomu nějak tihnout.*“ Podobně smýšlí i paní Anna: „*Ne, já nemám vůbec žádné politické ambice. Ty, co chtějí být vejš, tak musí být trošku dravý. Na to já prostě nemám. Já jsem takovej neprůbojnej člověk.*“, paní Jaroslava: „*Já sice nevydržím na židli, ale zase neumím s vlky výti. A to je taky*

třeba. Jo, to mi moc nejde.“ nebo paní Magdaléna: *„Já prostě jsem i povahou člověk, kterej nechce vystupovat nějak veřejně. Člověk musí vědět na co má i z psychologickýho hlediska. Když nejste nějaký výraznej extrovert a trošku i herec, protože ten politik to musí umět. A já jsem bohužel tady tenhle ten dar herectví nedostala.*“ (Rozhovory).

Někteří z oslovených respondentů dávají přednost své profesní kariéře před kariérou politickou, jako například pan Jan: *„Politika není to uplatnění, který bych hledal, ani to sebenaplnění, já se realizuju v (pracovních) projektech a v tý politice bych byl a teď to řeknu s nadsázkou velmi, velmi omezen ani ne tak kvalitou, ale politickejma dohodama a to by mně vadilo. V tu chvíli, kdy pracuju sám na sebe, tak ty projekty dělám se svým nejlepším vědomím a svědomím. Chci dělat nějaký efektivní a funkční systém. (Dohodnout se) je velmi těžký, já to vidím i na tom výboru, my se třeba nedohodneme se zelenejma, jo.*“ (Rozhovor). Jak povaha politiky (uzavírání dohod s jinými politickými subjekty), tak preference kariéry brání respondentovi k vlastnímu politickému vzestupu. U žen z nejstarší generace jsme zaznamenali stejné důvody, proč netouží a ani v minulosti neuvažovaly o kariéře v rámci strany. Důvodem je v současnosti věk a v minulosti péče o rodinu, jak dokládá paní Ludmila: *„Moje ambice jsou úplně někde jinde. Ted' už jsem stará a předtím jsem měla objektivní důvody, měla jsem doma nemocnýho člověka, můj otec byl po mrtvici a byl ochrnutej na půlku těla, ta vás to vlastně ani nenapadne, protože to já bych ho musela někam šoupnout. Ani jsem si takový myšlenky nepřipouštěla.*“ (Rozhovor). Obdobné důvody měla paní Marie, která zůstala doma se svými dětmi a po nástupu do práce, kdy jí ale stále zůstávala na starosti i péče o rodinu, nikdy nezvažovala o dosažení vyšších stranických či politických postů.

Dotazovaní respondenti v minulosti ani v současnosti neuvažují o politické kariéře v rámci strany. Jejich důvody jsou především psychologické, jelikož nevnímají sami sebe jako osobu, která má predispozice profesionálního politika. U některých členů je psychologický předpoklad podepřen větším zájmem o úspěch ve svém povolání nebo v péči o rodinu. Většina respondentů vnímá povahu politiky jako soutěživou arénu, kde hlavními aktéry jsou průbojní, extrovertní jedinci, schopní dohody a ústupků, kterými se oni necítí být.

3.1.6 Náplň činnosti řadového člena

Stanovy strany KDU – ČSL neurčují členům obsáhlý výčet náplně jejich činnosti. Kromě prosazování cílů strany, řízení se vnitřními dokumenty a ustanoveními strany nebo placení

členských příspěvků (Stanovy strany KDU – ČSL, 2013, s. 3), neklade strana větší nároky na své členy. Stanovy strany tudíž neposkytují přesný obraz toho, jak vypadá konkrétní práce člena pro stranu. Naším základním předpokladem je, že řadoví členové (na rozdíl od straníků s volenou politickou či stranickou funkcí) vykonávají svou práci pro stranu dobrovolně. Aktivní působení řadového člena v jeho místní organizaci jsme na základě zjištění z rozhovorů rozdělili do čtyř podkategorií (1) účast na schůzích organizace, (2) jaký má člen vztah k ostatním spolustraníků. Dobrovolnickou práci jsme rozdělili dle typu na (3) práci organizační, která se týká především období předvolební kampaně a na (4) práci specifickou, jež vychází z povolání či zájmu konkrétního respondenta.

Schůzí místní organizace se účastní všichni respondenti. Ne všichni ale ve stejné míře, jediným uvedeným důvodem nepřítomnosti jsou pracovní povinnosti. Přesto všichni respondenti uvádějí, že pokud mohou (tzn., nemusejí být v práci), tak se schůzí účastní. Respondenti v důchodovém věku jsou přítomni ve většině případů konání schůzí, jak dokládá paní Marie: „*Schůzí pokud, pokud (!) jsou, se zúčastníme, když nám to dají vědět.*“ (Rozhovor). Četnost setkání se liší u každé místní organizace. Nejkratším intervalem pro setkání jsou schůze jednou za dva týdny, nejdelší jednou za dva měsíce. Navíc někteří respondenti přiznali, že schůze v jejich stranické buňce nejsou pravidelné. Nicméně všichni dotazovaní se shodli, že minimálně půl roku před volbami se množství a i důležitost schůzek zvyšuje. Respondenti považují svou aktivitu na schůzích spojenou zejména s tématem, které se probírá. Pouze jedna dotazovaná odpověděla, že na schůzích není většinou aktivní. Ostatní svou aktivitu vztahovali k zájmu o probíranou problematiku, jako paní Magdaléna: „*No schůze, tak taky tam občas něco řeknu. Když už mě někdo hodně rozzlobí, tak řeknu, takhle to přeci nejde. Když bych k tomu možná něco i mohla říci, tak k tomu něco řeknu. Víte co, já jsem fakt takovej člověk, kterej je spíš v pozadí.*“ nebo pan Jan: „*Nejsem člověk, co musí za každou cenu něco říct. Když mám k věci nějaký komentář, pocit, že to můžu posunout někam dál, tak to samozřejmě řeknu. Ale ve chvíli, kdy nevím, nebo nemám na to názor udělanej, tak se do toho moc nehrnu.*“ (Rozhovory).

Ve vztahu k ostatním spolustraníků s místní organizace jsme se zajímali především o to, jestli společně tráví čas i jinde, více neformálně, než pouze na schůzích. Částečně se potvrdilo naše očekávání, že jednotliví členové, kteří jsou praktikující věřící, se budou potkávat v místní farnosti při návštěvě bohoslužeb, jak dosvědčuje paní Marie: „*S ostatními spolustraníky se ani moc nescházíme, ale tak se vidíme v kostele*“ nebo paní Anna: „*My*

většinou co jsme na těch schůzích, tak se vidáme i v kostele, takže jsme se znali už i třeba předtím.“ (Rozhovory). Nicméně předpoklad setkávání členů v kostele neplatí pro všechny respondenty, jelikož v místě bydliště některých respondentů je více farností, což dokládá pan Jiří: „S ostatními se nevidám v kostele, protože tady jsou tři různé. Někdo chodí na Jiřák a tak.“ a pan David: „U nás chodí každé do jiný farnosti. Někdo možná po dvou, po třech...“ (Rozhovory). K vybudování úzkých sociálních vazeb mezi spolustraníky v rámci celé místní organizace dochází výjimečně. Členové se schází kromě schůzí a kostela i během ostatních akcí pořádaných stranou. Domníváme se, že v rámci strany dochází sporadicky k vytvoření kolektivu, který by plnil jinou funkci než stranickopolitickou. I přesto ale mohou být vztahy mezi členy neformální a harmonické, jak popisuje paní Jaroslava: „Osobně se s ostatními spolustraníky nescházím, ale mám úžasnej pocit, když přijdu na tu schůzi. To je něco jako, to se těžko popisuje. Když se s nima setkám, tak mám opravdu takovej hřejivej pocit a pocit, že jsem mezi svejma lidma, i když nejsem přímo věřící.“ (Rozhovor).

Dobrovolnickou práci chápeme jako ochotu člena dát část svého času a osobních sil ve prospěch organizace. Všichni dotazovaní respondenti vykonávají pro stranu organizační dobrovolnickou práci. Jedná se zejména o pomoc během předvolební kampaně. Nicméně KDU – ČSL pořádá či spolupořádá i jiné akce jako jsou plesy, dětské dny či konference, kdy veškerý provoz a organizaci zajišťují členové. Respondenti z nejstarší generace vykonávají práce méně náročné a také v menší intenzitě než jejich spolustraníci. Paní Marie popisuje svou nedávnou činnost pro stranu: „Za lidovou stranu jsme seděli v komisích, volebních.²⁴ Ještě nedávno, ale už nepůjdu, protože už jsme přestárly, i když minule jsme to zvládli celkem, docela dobře (...) už nic moc neděláme, já bych řekla, že je to věkem, 86 let je 86 let, víte.“ Tvrzení paní Marie doplňuje pan Antonín: „On už ani nikdo nepřijde, víte.. No nechtěj obtěžovat třebas, nebo co já vím. Ale ono to ani není potřeba...“. Paní Ludmila se také podílí na organizační práci pro stranu především nárazově, tedy v případě, že se koná událost pořádaná stranou: „No konkrétně, pokud je nějaká akce, tak se jí určitě účastním. Někde před volbama něco rozdávám, nebo když se dělaj dětský dny, tak určitě tam jako sem. Ale že bych přišla s vlastní iniciativou, tak to zas nechám mladší generaci.“ Většina úkolů pro členy se rozdává dle respondentů na schůzích strany, jak dokládá paní Anna: „Když už jsem na tý schůzi, tak tam se rozdělují úkoly, tak třeba něco vyfasuju, že jo. Anebo mi zavolaj,

²⁴ Účast ve volební komisi je placená. Nicméně pokud respondent chápal členství ve volební komisi za stranu KDU – ČSL jako svoji činnost pro stranu, rozhodli jsme ji zařadit do podkategorie dobrovolnická organizační práce.

že potřebujou něco. Jako třeba skrutátorka na konferenci, pomoc s pořádáním nějakého koncertu, spíš příprava toho sálu a tak.“ Podobně svou práci pro stranu popisuje i paní Magdaléna: *„Práce pro stranu je v tom, že jdete pomáhat na nějakéj mítink nebo tak něco. Nebo tam děláte roznašeče něčeho, rozdáváte lidem letáčky a tak. Někdy je to teda dost nevděčná práce, někdy si člověk něco vyslechne. Zase jiný lidi vás potěší, nemáme jenom fanoušky, no. Já tam jsme v podstatě jako tajemník, dělám jim zápisy, takový pomocný práce.“* (Rozhovory). Všichni dotazovaní respondenti (až na jednoho dotazovaného, který byl členem strany pouze několik měsíců) byli v minulosti na kandidátních listinách strany. Respondenti ovšem uvedli, že nikdy nebyli na místech, která by byla volitelná, jejich přítomnost na listině sloužila jako doplnění počtu kandidátů za stranu KDU – ČSL. U dotazovaných panuje shoda nad pocitovým chápáním toho, že vytváření kandidátní listiny je spravedlivý proces, i když se na něm někteří nepodílejí. Dle paní Jaroslavy by se každé podání návrhu na kandidaturu *„určitě projednávalo. To je právě to prostředí KDU, kdy absolutně každé hlas slyšej. A berou v úvahu. Jo, to se mi taky líbí.“* (Rozhovor).

Některá dobrovolnická práce pro stranu je specifická tím, že řadový člen, který ji vykonává k ní má předpoklady, talenty či nástroje, jenž ostatní nemají. Jedním z respondentů v našem výzkumu byl grafik, který straně po dlouhá léta navrhoval pro stranu plakáty a letáky. Dalším byl provozovatel pohostinství, jenž ve svém zařízení distribuuje předvolební letáky a zároveň pořádá neformální politické debaty. Dva z dotazovaných jsou členy odborných výborů za stranu KDU – ČSL v místě svého bydliště. Pan David v bezpečnostním výboru, kde *„pomáhám v otázkách bezpečnosti na Praze * a zároveň kandiduju jako přisedící u soudu. Já chci být straně prospěšnej tím, co dělám jako povolání, toho se chci držet a to je v podstatě jedinej důvod, jak být tý straně prospěšnej, protože já nejsem žádněj kariérní politik, nejsem vystudovanej politik, nejsem diplomat, takže to jsou věci, který můžu využít ze svý soukromý sféry pro prospěch tý strany.“* (Rozhovor). Paní Magdaléna je díky svým pracovním zkušenostem a svému vzdělání členkou odborné komise pro obranu a státní správu.

Na základě odpovědí pražských respondentů považujeme za hlavní náplň činnosti řadového člena účast na schůzích místní organizace, kde jsou rozdávány úkoly organizačního charakteru. Všichni respondenti dopředu počítají se zvýšením intenzity jejich práce pro stranu především před volbami či před jinou stranickou událostí. Někteří respondenti

překračují rámec dobrovolnické organizační práce, pokud mohou straně nabídnout využití jejich zájmových či profesních dovedností.

3.1.7 Význam členství

V otázce významu členství pro respondenta jsme se zajímali především o dvě oblasti. (1) zda dotazovaní mluví otevřeně o svém členství ve společnosti a (2) jaké by byly důvody případného odchodu ze strany.

Nejbližší rodinný okruh všech respondentů je s jejich členstvím v politické straně obeznámen. Stejně tak je tomu v případě pracovního kolektivu. Někteří členové skutečnost, že jsou součástí strany KDU – ČSL, neprezentují před společenskou skupinou, která by dle jejich názoru pro jejich aktivitu neměla pochopení, jak dokládá paní Jaroslava: „... *vědí to, široký příbuzenstvo, vědí to známý, protože před volbama jsem se snažila, něco jsem rozesílala, posílala, ale třeba spolužačky to nevědí, tam bych řekla, že ten pohled je na to docela primitivní. Jsem přesvědčená o tom, že (lidé) o tom (o členství v politické straně) vědí hrozně málo a proto o tom takhle mluví. Na jakékoli úrovni. Oni se na tuhle snahu koukají, jako že je to takový donquijotství.*“ (Rozhovor). Na začátku našeho výzkumu zmiňovali často členové, že důležitost svému členství přikládají skutečností, že svou stranickou příslušnost mají uvedenou v pracovním životopise. Proto jsme se následně dotazovali všech respondentů, zda mají, či zda by uvedli své členství do životopisu. Všichni respondenti, kteří se svým životopisem aktivně pracují (zasílají jej na pracovní pozice, či jej mají registrovaný na pracovišti) odpověděli, že v něm členství uvedené mají, jak uvedla například paní Magdaléna: „*No samozřejmě to mám v životopise, tak já s tím problémem nemám. Myslím si, že za KDU se až tak stydět nemusím.*“ nebo paní Anna: „*V životopise jsem to uvedla, protože chci, aby to tam bylo.*“ (Rozhovory). Respondenti, kteří životopis sepsaný nemají, by skutečnost, že jsou členové politické strany, uvedli buď bez problémů, anebo by zvažovali, o jakou pozici se jedná a zda by jim to nemohlo uškodit. Paní Jaroslava vysvětluje svůj postoj následovně: „*Záleží, kam by to bylo, protože důležitý by pro mě bylo tu pozici získat. Není řeč o tom, stydím se, nestydím, spíš bych se na to dívala pragmaticky, jestli to má význam pro to, co dělám, pro sebe, rodinu anebo pro jiný.*“ (Rozhovor). S tímto postojem souhlasí další dva respondenti ze stejných důvodů.

Dotazovaným respondentům jsme kladli i otázku, za jakých okolností by opustili stranu. Část respondentek byla dotazem zaskočena a uvedla, že o tom nikdy nepřemýšlela. Žádný z dotazovaných ale neuvedl, že by pro něj důvodem bylo selhání jednotlivce, protože, jak věří pan Jiří, „*strana by se s tím dokázala vypořádat.*“ (Rozhovor). Problémem by pro respondenty byl odklon od křesťanských a konzervativních hodnot strany, i když všichni souhlasí s tvrzením paní Jaroslavy, „*že by tohle udělali. Oni jsou dle mého schopný i vystoupit z koalice, když by měli nějak významně zradit voliče. Čili já na takový scénář nechci myslet.*“ a paní Magdalény: „*No víte co, když už ta KDU přežila ten komunismus, rokování s Národní frontou, ještě dodnes nám to lidi vyčítají, tak už opravdu nevím, co by se muselo stát, neumím si to představit. Nějaký ústupek v rámci koalice bych taky nějak pobrala. Víte co, ona politika je opravdu umění toho možnýho.*“ (Rozhovory). Pouze pro pana Jana je důležitá i jednota na úrovni místní organizace, jíž je členem. Důvodem odchodu ze strany „*by byla zásadní neshoda v tý mé kmenové organizaci, programová neshoda, nebo komunikační problémy. V případě, že bychom tam nebyli schopný spolu vůbec mluvit, tak to asi nemá smysl. Takže na rovní toho, že by nefungoval ten kolektiv.*“ (Rozhovor).

Význam členství jsme vymezili dvěma podkategoriemi. V první, kde jsme se zabývali otázkou, zda by respondenti uvedli své členství ve straně v životopise, jsme zjistili, že dotazovaní, kteří se svým životopisem aktivně pracují, stranickou příslušnost uvedenou mají. Ostatní respondenti by údaj poskytli, anebo by zvažovali jeho uvedení především s ohledem na pozici, o kterou by se ucházeli. Druhou podkategorii tvořily důvody, kvůli kterým by respondenti zvažovali odchod ze strany. Všichni dotazovaní se shodli, že důvodem by nebylo selhání jednotlivce, ale zrada hodnot strany, při čemž ale v tento potencionální scénář žádný z respondentů nevěří.

3.1.8 Vnímání řadového členství

Poslední kategorií, která je součástí naší analýzy, je vnímání řadového členství u jednotlivých respondentů. U chápání řadového členství můžeme sledovat dvě roviny. (1) jak vnímají respondenti své postavení v rámci strany a (2) jak vnímají charakter početné členské základny strany, jejíž jsou součástí.

U subjektivního sebehodnocení vlastního postavení dospěli respondenti často ke stejným odpovědím. Vnímání sama sebe se odráží od skutečnosti, že jsou respondenti jedním

z mnoha prvků, které když se spojí dohromady, tvoří celek základny stany. Paní Jaroslava o sobě hovoří jako o „zrnku máku, nebo o mraveněčkovi“, podobně smýšlí i paní Magdaléna: „Možná je to tím, že já jsem celoživotně asistentka, takže pořád jsem já ten druhý, jo. Zase mně to vyhovuje, myslím si, že tohle je taková ta práce, která je potřeba, to taky někdo dělat musí.“ I pan David se chápe „jako malinkýho mraveněčka v mraveništi nějakýho systému, kterej prostě pakliže chce něco měnit k lepšímu, tak každý musí přiložit ruku k dílu. Jste součástí toho ohromnýho kolosu, kterej se mění, vyvíjí se a má nějaký směřování, takže tou svoji prací tak trošku Ferda Mravenec, kterej je jenom pracovitej člověk, kterej se snaží tím, co umí dělat pomoc celkový tý společnosti, která kolem něj je. Spousta lidí sedí někde u piva a nadává, to není můj systém, mně když se něco nelíbí, tak to jdu řešit a ideálně to chci vyřešit.“ stejně jako pan Jiří, který svou aktivitu řadového člena popisuje jako „mravenčí práci, která je ale zásadní.“ (Rozhovory).

Vnímání sebe jakožto řadového člena souvisí i s charakterem členské základny. Stranu KDU – ČSL jsme typizovali jako stranu masovou s početnou členskou základnou. Všichni respondenti vnímají vysoký počet členů ve straně pozitivně, především z důvodu, že členové dokáží svou prací podpořit stranu, šířit její hodnoty jiným způsobem než mediální kampaní a v neposlední řadě také chránit hodnoty strany před politiky, kteří by měli v úmyslu využít stranu pouze ke svému kariérnímu výtahu. Vstupem do strany deklaruje jedinec své politické přesvědčení a dle pana Jiřího je poté schopný se více aktivně zasazovat o politiku strany a vysvětlovat její stanoviska: „Ono je jednoduché sedět v hospodě, když mají všichni stejné názory, ale pak vstát a říci, to se mi nelíbí, zkritizovat to, to už je takový, to už se člověku moc nechce. To zasahuje do jeho pohodlíčko, do jeho místečko. To už pak člověk trošku kůži na ten trh nese. Tady je důležitá ta práce těch drobnějších lidí, kteří dokážou i na těch nejmenších pozicích v těch fabrikách, v těch pracovních kolektivech, v těch hospodách, nebo i v těch rodinách dokážou říci, ale vždyť tohle je přece špatně, co to plácáte, vždyť důležitější je tohle...“ (Rozhovor). Významnou roli sehrála členská základna v roce 2006, kdy rezignoval na funkci předsedy strany Miroslav Kalousek. Dle většiny respondentů tato událost poukázala na jednotnou sílu členstva. Situaci popsala paní Magdaléna: „To bylo právě dobrý v tom roce dva šest, kdy právě Kalousek zkusil říct, že půjdeme do koalice s ČSSD za tichý podpory komunistů a tenkrát byl strašnej hukot, jo. Já jsem to zažila na tom sekretariátu a oni to vyhlásili a to vám začaly neustále zvonit telefony, volali vám politici vězni z 50. let a pláčou vám do telefonu a hlavně my jsme nevěděli, co těm lidem máme říkat, jo. Teď i já jsem se rozčilila a říkala jsem jim, já vím, že máte pravdu, já jsem v té samé

situaci jako vy, to jsem teda přemýšlela asi pět minut, že bych vystoupila. Zase jsem věděla, že tenhle člověk, s tímhle tím názorem tam je, ale v podstatě když to tak řeknu, tak ty členové ho smetli. (...) Díky nadšencům si strana udržela úroveň. Já nevím, jak to má Babiš, ale ten si ty lidi musí najímat. Za to, co my děláme dobrovolně, tak oni tam platěj studenty. Kdežto když u nás jdou studenti, tak víme, že to jsou ti naši.“ (Rozhovor). S důrazem na význam členské základny vzpomíná na události roku 2006 i pan Jan: „to byla nádherná situace a mě to potěšilo, protože to se to vzedmulo a stálo to předsedu místo. Si nedokážu představit, že by se stalo v jiný straně. Že by ho takový exces stál židli. Jo a to je vidět, že ten základ je prostě dobrej.“ (Rozhovor).

3.2 Jihomoravský kraj

3.2.1 Vstup do strany

V kategorii vstupu respondenta do strany se budeme držet podkategorií, použitých v analýze rozhovorů z hlavního města Prahy. Zaměříme se na vliv rodinného prostředí, předchozí zájem o veřejné dění a na jednotlivé motivace pro vstup do strany.

Vliv rodinného prostředí

V našem výzkumu na jižní Moravě se na rozdíl od výzkumu v hlavním městě u oslovených respondentů vyprofilovaly mnohem silnější vazby na rodinné prostředí s ohledem na ovlivnění vstupu do strany. Kromě jednoho respondenta pocházeli všichni dotazovaní z rodin, kde minimálně jeden přímý rodinný příslušník byl členem strany. Vždy se jednalo o jednoho nebo oba rodiče, v případě respondentů zařazených do starší a nejstarší generace většinou i o manžela, manželku či děti.

Přestože většina respondentů odkázala na vliv rodiny při formování politického přesvědčení a pozdějšího vstupu do strany, nikdo z dotazovaných nepovažoval své členství za rodinnou povinnost. Tvrzení dokládá pan Vítězslav: *„My jsme jako rodina voliči KDU, všichni moji předci volili KDU, teda lidovce jsem chtěl říct. Rodiče byli členové. Nikdo mě nepřesvědčoval, my to tak máme, já si myslím, že to zůstává v těch genech. I když je doba špatná, nebo lepší, tak ty názory se nemění. My nejsme kam vítr, tam plášt'. Ne jak se nám to hodí. My jsme pořád zůstali, i za komunistů a tak.“* i paní Ludmila: *„Já tu mám průkazku, vstoupila jsem v lednu 1969. No, tak měla na to vliv rodina. Otec byl v lidové straně. No tak ale jako povinnost jsem to nebrala...“* nebo pan Jiří: *„Já jsem vstoupil do strany hnedka v osmnácti, ne že bych to bral jako povinnost, ale tím přesvědčením s tím celkem souhlasím, tatka je ve straně na důležitý pozici, takže k tomu mám blízko.“* (Rozhovory). Vliv rodiny je u respondentů z jižní Moravy značný, nicméně dotazovaní považují svůj vstup do strany za svobodné a promyšlené rozhodnutí, které nepodléhalo tlaku zvenčí.

Předchozí zájem o veřejné dění

Jelikož většina respondentů z Jihomoravského kraje pochází z lidoveckých rodin, setkávali se s politickými debatami v domácím prostředí před vstupem do strany prakticky každodenně, jak dokládá pan Petr: *„Měli jsme to na denním pořádku, na každé večeri jsme se bavili*

o straně, politice a tak.“ (Rozhovor). Stranické rodinné prostředí podněcovalo dotazované i k dobrovolné práci pro stranu před tím, než se stali jejími členy. Respondenti před svým vstupem často participovali na akcích strany (plesy, konference apod.) nejen jako účastníci, ale i jako dobrovolníci či podporovatelé. Na rozdíl od respondentů z Prahy žádný dotazovaný z jižní Moravy neměl předchozí zkušenost s podporou či s působením v jiném politickém subjektu než je KDU – ČSL. Respondenti také uvedli, že i jejich volební preference lidové straně je celý život konstantní.

Respondenti svou předstranickou dobrovolnickou aktivitu připisovali zejména pomoci při akcích pořádaných lidovou stranou. Všichni dotazovaní z mladší generace působili či stále působí, ve skautské organizaci, v Orlu²⁵ či v organizaci Mladí křesťanští demokraté²⁶. Někteří dotazovaní působili ve skautingu i před rokem 1948, což jim způsobilo velké životní komplikace, jak dosvědčuje pan Bohumil: „... *byl jsem zavřenéj z politickéjch důvodů, byl jsem členem skautské skupiny, to mi ještě nějakých let navíc přidalo.*“ (Rozhovor).

Během pražského výzkumu jsme na rozdíl od jihomoravského sledovali nižší míru předstranické dobrovolnické aktivity, jež by byla přímo (participace na aktivitách strany, Mladí křesťanští demokraté) či nepřímo (Orel, skauting) spojena se stranou KDU – ČSL.

Jednotlivé motivace vstupu do strany

V našem výzkumu v Jihomoravském kraji jsme sledovali velký podíl kolektivní, normativní a ideologické motivace. V námi vytyčené skupině respondentů do 35 let zvažují dva dotazovaní v budoucnu politickou a stranickou kariéru, jejich motivací pro vstup tak byla doplňkově i pobídka selektivní. V pražském výzkumu jsme u žádného respondenta nezaznamenali úvahy o možné kandidatuře na vyšší stranické či politické posty. Důvody, které stojí za odkladem politického postupu a jež se vzájemně ovlivňují, jsou (1) čas (2) předně nutnost finančního zajištění (3) prozatímní budování profesní kariéry nebo dokončení studia.

---

²⁵ Orel je křesťanská sportovní organizace, vzniklá na počátku 20. století, jejíž prioritou je podpora sportu. V současnosti má 17 000 členů (www.orel.cz).

²⁶ Mladí křesťanští demokraté je občanské sdružení, založené roku 1997, které spolupracuje se stranou KDU – ČSL. Sdružuje zejména studenty středních a vysokých škol (www.mladikd.cz).

Jak jsme již zmínili v předchozí podkategorii, vliv rodinného prostředí je u jihomoravských respondentů silnější než u respondentů pražských. Z toho důvodu zařazujeme mezi dominantní motivace normativní, které chápeme jako splnění určitých očekávání svého okolí, zejména rodiny a přátel.

Ideologická motivace se zakládá u starší a nejstarší generace často na vymezení se vůči KSČM. Negativní vztah mají respondenti ke komunistické straně především na základě zkušenosti, které podstoupili v minulosti oni sami či jejich rodina. Zkušenosti jsou dány zejména faktem, že část z respondentů jsou zemědělci, obyvatelé venkova či mají soukromé hospodářství a po roce 1948 byl jejich majetek i s pozemky vystaven kolektivizaci, jak dokládá pan Vítězslav: „*Celá moje rodina vždycky pracovala v zemědělství, tak jim lidovci byli blíží než komunisti, který nám to všechno vzali.*“ nebo pan Bohumil, který byl v 50. letech politickým vězněm: „*... u nás se komunisté tady na obci ujali moci a dost s náma mávali. Víte násilím a různým způsobem brali lidem dobytek do JZD a podobně.*“ (Rozhovory). Nátlak komunistické strany před rokem 1989 zažila i paní Ludmila, která se rozhodla pokračovat ve stranické rodinné tradici, protože „*v práci dělali agitace do té komunistický strany, tak abych měla nějakou výmluvu, že už jsem v nějaký straně, že už nemůžu. Protože jako do té komunistický strany v rodině nikdo nechtěl jít, nikdo s tím nechtěl nic mít. Tak abych měla od nich pokoj.*“ (Rozhovor).

Podobně jak jsme mohli vidět v pražské části výzkumu, byla jednou z rozhodujících pobídek motivace kolektivní, pod kterou rozumíme zasazení se o cíle strany, posílení vlivu strany a prosazování hodnot strany. Největší rozdíl oproti dotazovaným řadovým členům v Praze jsme u jihomoravských respondentů sledovali ve větší míře přítomnosti normativní motivace, ve vymezení ideologické motivace směrem k negativnímu vztahu ke komunistické straně a v přítomnosti zatím utlumené selektivní motivace.

3.2.2 Stranická identifikace

Obsahem druhé kategorie je respondentovo vnímání hodnot a cílů strany. Podobně jako tomu bylo v pražské části výzkumu, docházíme u respondentů z Jihomoravského kraje k poznání, že oslovení řadoví členové často neznají přesný obsah programu, či cíle strany v jednotlivých oblastech politiky. Nicméně i přesto s programem souhlasí, jak dosvědčuje pan Vítězslav:

„Program je dobrej. Jak já říkám, neměním. Můžu mít na něco jiný názor, ale souhlasím.“
(Rozhovor).

Náboženské přesvědčení představuje pro všechny respondenty základní životní princip, jelikož všichni jihomoravští dotazovaní jsou katolického vyznání, většina praktikujících věřících. Ochrana křesťanských a konzervativních hodnot, které strana deklaruje, je důležitým aspektem stranické identifikace. Pan Jakub k tomu podotýká: *„Jedna z věcí, co se mi líbí, je, že se nezapomíná na ten duchovní rozměr. To je to, co v jiných stranách chybí. Zase nejsou všichni věřící a u některých to taky může být jen póza, že někdo chodí do kostela. Ale tím, že jsou ty lidi věřící, tak si uvědomují, že je něco, co je přesahuje, něco se na ně dívá. V tomhle případě teda Bůh, a když někdo má takovouhle pokoru před něčím, co ho přesahuje, tak se prostě potom nechová jak hajzl, jo (...) to jiný strany moc nemaj.“*
(Rozhovor).

Strana KDU – ČSL se tradičně vymezuje proti institucionalizovanému politickému katolicismu. Jak by na užší spolupráci strany a církve pohlíželi řadoví členové na jižní Moravě? Připomeňme, že všichni pražští respondenti variantu kazatelny jako politického fóra odmítli a rovněž nesouhlasili s programovou integrací všech věřících občanů v jednu stranu. V Jihomoravském kraji jsme se nesetkali při otázce aktuální spolupráce kněží a strany s názorovou homogenitou, jako tomu bylo v případě Prahy. Čtyři z respondentů uvedli, že by dle jejich názoru bylo vhodné, aby kněží prosazovali či doporučovali politiku a politiky KDU – ČSL ostatním věřícím. Paní Marie vysvětluje své stanovisko: *„já si myslím, že by mohli vybízet, protože jiné strany využívají všech jiných možných i nemožných způsobů, jak se prosadit, takže si myslím, že lidovci jsou taková menší strana, takže by mohli i ti kněží se k tomu nějak vyjádřit.“* (Rozhovor). Pan Jiří upřesňuje využití vlivu kněží pro veřejnou podporu KDU – ČSL: *„... pokud někoho znají a věří mu, tak ať to těm lidem řeknou. Nakolik se podle toho lidi zachovají, to se ale nedá říct. Podle mě, je to dobře. Protože hodně lidí, co chodí do kostela, tak se o politiku moc nezajímá a čekají od svých známých, aby jim někoho doporučili.“* (Rozhovor). Přestože dotazovaní řadoví členové neměli stejný pohled na politický aktivismus kněží ve farnostech, všichni se shodli na nemožnosti projektu strany, která by integrovala jak člensky, tak voličsky všechny křesťany. Docházelo by tak k popírání demokratického práva na svobodu volby a názoru. Navíc dle pana Petra, existují i *„mniši z klášterů, který se zmínili, že jim KDU není blízka“* (Rozhovor), tudíž nelze programově určit jednu vhodnou stranu pro všechny věřící.

Pravolevá politická orientace se ani v Jihomoravském kraji neukázala být určující pro stranickou identifikaci. Žádný z dotazovaných řadových členů nepoužil pro stranu či pro své politické smýšlení slovo „pravicové“ či „levicové“. Respondenti nejčastěji nazývali stranu KDU – ČSL jako „tradiční“, „demokratickou“, „solidní“ či „konzervativní“ (Rozhovory). Oslovení řadoví členové kladli sice důraz na solidaritu mezi občany, nicméně proti levicovým hodnotám se vymezují především kvůli negativnímu hodnocení komunistické strany. Podobně, jak jsme mohli sledovat u pražských respondentů, i na jižní Moravě byla pro dotazované důležitá historie strany a její kontinuální fungování, pomocí kterého je strana považována za stabilní jednotku českého stranického systému, jak shrnuje pan Bohumil: „*Je to tradiční strana, která tady byla od založení republiky, lidová strana žije pořád. Mezi náma nenajdete boháča, fabrikanta. I naši předsedové jsou lidé, kteří pracují a starají se o rodinu. U nás uznáváme i lidi jiný, kteří třeba do kostelíčka nechoděj. Náš farář říkal: „Nemyslete si, že když chodíte do kostela, že to máte jednoduchý u pána Boha, jsou lidi, kteří vychovají rodinu, vychovají děti, slušní lidi a do kostela třeba celý rok nejdou.“*“ (Rozhovor).

U jihomoravských respondentů se částečně potvrzují zjištění z pražské části výzkumu. Hodnoty strany, se kterými se všichni dotazovaní ztotožňují, vyplývají z náboženského přesvědčení respondentů. Program strany chápou oslovení řadoví členové spíše pocitově než znalostně a obsahově. Na rozdíl od pražských respondentů se na jižní Moravě setkáváme s větší benevolencí k institucionálnímu prosazování politického katolicismu. Svou politickou orientaci neumísťují na pravou nebo levou část spektra, drží se v centru a stranu nevnímají jako pravicovou či levicovou, ale jako tradiční, demokratickou a konzervativní.

3.2.3 Vztah ke stranickému vedení

Jaký je vztah oslovených řadových členů ke stranickému vedení²⁷? Podporují stranické ústředí a souhlasí s jeho politikou? Pokud řadoví členové natolik svým elitám důvěřují, že jsou ochotni delegovat jim významné stranické pravomoci, z čeho jejich důvěra pramení? S výjimkou jedné respondentky všichni dotazovaní řadoví členové souhlasí s politikou, kterou prosazuje strana KDU – ČSL jak na regionální, tak celostátní úrovni. Důvěryhodnost

---

²⁷ Stranické vedení chápeme dle tří tváří politické strany Katze a Maiera jako *party in public office* a *party central office* (Katz, Mair, 1993).

stranického vedení přinášejí dva faktory. Respondenti důvěřují svým elitám, protože (1) komunikace ve straně funguje na všech a mezi všemi úrovněmi stejně a řadoví členové mohou buď jako jednotlivec nebo jako místní organizace vždy kontaktovat, a tím i kontrolovat kohokoli ze stranického vedení. Vysoká míra důvěry vychází i z předpokladu, že (2) stranické vedení obhájí a prosazuje křesťanské a konzervativní hodnoty strany, které by mu měly být vlastní.

Oproti hlavnímu městu jsme u jihomoravských respondentů pozorovali méně zkušeností s přímou komunikací se stranickým vedením. Méně praxe vysvětlujeme skutečností, že pražští řadoví členové mají blíže ke stranickému ústředí, které v hlavním městě sídlí, než jejich spolustraníci z Jihomoravského kraje. Většina dotazovaných, která vstoupila do strany před rokem 2006, si vzpomněla na přímý kontakt se stranickým ústředím poté, co navrhl Miroslav Kalousek vládní koalici s ČSSD, s tichou podporou KSČM. Rozdíl v četnosti komunikace je znatelný i mezi místní organizací v malé obci, či ve velkém městě. V malé obci jsou zkušenosti s přímou komunikací se stranickým vedením minimální, kdežto ve velkých městech, jako je Brno či Znojmo, dochází ke kontaktům se stranickými elitami častěji, jak dokládá pan Petr: *„Bavíme se u nás na schůzích a to, co se prostě řekne, to oni (předseda, místopředseda) sdělují. Politici pak za to bojují. Je to všechno prostě seriózní a důvěryhodný.“* (Rozhovor). Názor, že současné stranické vedení má užší a přímější kontakt se členskou základnou než tomu bylo v dobách předchozích, sdílí pan Bohumil: *„Lux, ten znal členskou základnu. Přišel, bavit se s náma. Kalousek, to pochybuju, já jsem se chvíli bavit se Svobodou, tenkrát na sjezdu, a on mi řekl, že si tam něco pustí na internetu, že se se všema bavit nemusí. Jo, Lux a Bělobrádek, to jsou lidi, co začínali odspoda.“* (Rozhovor).

Přesvědčení, že současné stranické vedení sdílí a dostatečně prosazuje křesťanské a konzervativní hodnoty, zastávají, kromě jedné respondentky, všichni dotazovaní. Dle paní Ludmily nereprezentuje strana v některých otázkách dostatečně deklarované stranické hodnoty: *„Jako souhlasím s tím, ale myslím si, že by tam v té vládě měl být někdo, kdo ty křesťanské zásady, jak jsou ty eutanázie, nebo aby se brali dva chlapi, dvě ženský, no, aby tam byly ty křesťanské hodnoty obhájený trochu víc.“* (Rozhovor). Skutečnost, že většina vrcholných představitelů strany jsou věřícími křesťany, vnímají respondenti jako přidanou hodnotu, jak dokládá pan Jakub: *„v našem vedení jsou lidi, který v sobě takovouhle vnitřní brzdu mají. Uvědomují si ten duchovní přesah, to, že jsou tam pro lidi, pro své voliče, ty tam zastupují. Nejsou tam kvůli sobě. Protože většina z těch lidí by mohla mít svůj job, mohla by*

mít normální práci, nepotřebují politiku, aby z ní cucali peníze. Lidi, co tam jsou, jsou v normální společnosti úspěšní.“ Nicméně obdobně jako respondenti v Praze si ti jihomoravští uvědomují, že se nejedná o absolutní záruku morálního kreditu politika. Pan Jiří je přesvědčen, že *„není věřící jako věřící. Každý tu víru bere jinak. Ale věřím tomu, že jako strana se opravdu snaží o to, co slibují.“* (Rozhovory).

Dotazovaní respondenti mají kladný a důvěryhodný vztah ke stranickému vedení. Kredibilita ústředí je opřena o možnost komunikace a kontroly nejen ve směru *top – down*, ale i *bottom – up* a o soustavné prosazování a hájení programem vytyčených hodnot strany.

3.2.4 Vnímání krize strany po vzniku TOP 09

Při zpětném pohledu na krizi strany KDU – ČSL, která vznikla po zformování politického subjektu TOP 09, jenž jsme popsali v podkapitole 3.1.4, můžeme postoje respondentů z Jihomoravského kraje rozdělit taktéž dle tří způsobů vnímání. Žádný z dotazovaných nikdy nezvažoval vstup do jiné strany. První skupinu tvoří respondenti, kteří by (1) za žádných okolností nevstoupili do strany TOP 09, ale nikdy neuvažoval o vlivu, jaký mohl vznik nové strany mít na KDU – ČSL. Například paní Ludmila při otázce na přestup do TOP 09 odpověděla rezolutní ne, ale při doplňujícím dotazu, proč by tak neučila, odpověděla: *„Já nevím. Já jsem o tom do hloubky takhle asi nepřemýšlela nikdy.“* (Rozhovor). Druhou skupinu tvoří stejně jako v Praze pouze respondentky, jež (2) vznik TOP 09 vnímají jako mezník, který straně uškodil a velmi negativně pohlíží na bývalé členy KDU – ČSL, kteří k nové straně přestoupili. Do této skupiny patří paní Marie: *„Já je považuju za zrádce. Část se odloučila od své původní strany a kvůli nim byl pak ten volební výsledek horší než by mohl být, kdyby ve straně zůstali.“* a paní Bohumila: *„Jsou to podle mě přeběhlíci, kterým se zrovna nehodila situace, ve které byla KDU. Se spoustou jejich názorů nesouhlasím a některé osoby jsou mi tam velmi nesympatické.“* (Rozhovory).

Většinu respondentů řadíme do skupiny třetí, ve které převládá pohled, že (3) straně vývoj po roce 2009 ve výsledku prospěl, jak se domnívá pan Jiří: *„Sice jsme přišli v těch volbách (v roce 2010) o hodně voličů, na druhou stranu si myslím, že se oddělila ta část lidí, kteří smýšleli trochu jinak. Takže všechno špatný je k něčemu dobrý. Myslím si, že teď je ta strana schopná přilákat víc voličů, když má nový vedení a mladý vedení, které nedělá skandály, jako tomu bylo předtím, než se oddělila Topka, jako Kalousek, že. On Kalousek na mě*

nepůsobí jako férový člověk, spíš, že mu jde o ten jeho vlastní prospěch z velké části. Myslím si, že si mysleli, že se na věci kouká moc staromódně, konkrétně třeba potraty nebo podobně, což zase si myslím, že je dobrý, že se lidovci drží toho křesťanského pohledu na to.“ (Rozhovor). Žádný z respondentů neuvedl, že by zásadní rozdílem mezi TOP 09 a KDU – ČSL bylo pravicové či pravicovější směřování TOP 09. I dotazovaní v Jihomoravském kraji se drží linie, která spatřuje ve vzniku strany TOP 09 záměrný politický podnik, jehož cílem bylo dosažení osobních kariérních tužeb jednotlivců. Respondenti z jižní Moravy nevnímají osobu Miroslava Kalouska s takovým despektem, jako jsme mohli sledovat u dotazovaných v hlavním městě, i když většina respondentů přiznává, že uvítala odchod bývalého předsedy z KDU – ČSL.

Stejně jako v hlavním městě mají všichni dotazovaní v Jihomoravském kraji odmítavý postoj k přestupu do jiné strany, konkrétně do strany TOP 09. Většina dotazovaných hodnotí krizi ve straně jako ve výsledku prospěšnou, jelikož se strana „očistila“ od lidí, kteří zůstávali v KDU – ČSL kvůli své kariéře, nikoli kvůli hodnotám strany. Navíc se ustavilo nové stranické vedení, které je všemi hodnoceno velmi pozitivně. U respondentů z Jihomoravského kraje jsme nesledovali natolik ostré vymezení vůči TOP 09 jako v Praze. Jako hlavní důvod tohoto zjištění chápeme předpoklad, že nejsilnějšího ideologického protivníka strany KDU – ČSL na jižní Moravě představuje komunistická strana, nikoli TOP 09, jako je tomu v hlavním městě.

3.2.5 Proč zůstává respondent řadovým členem?

Během výzkumu v Jihomoravském kraji jsme se snažili porozumět důvodu, proč respondenti netouží po dosažení vyšších stranických či politických funkcí. Podobně jako tomu bylo v hlavním městě, jsme dospěli k prvním dvou příčinám: (1) kvůli psychologickým předpokladům dotazovaných a (2) z důvodu preference vlastní kariéry či péče o rodinu. U jihomoravských respondentů jsme našli i třetí vysvětlení, kdy dotazovaní (3) odkládají prozatím politickou či stranickou kariéru, ale v budoucnu s ní počítají. Do poslední skupiny patří muži zařazení do mladší generace.

Psychologické předpoklady respondentů jsou dle jich samých jiné, než jaké očekávají od profesionálního straníka a politika, jak dokládá pan Jakub: „*Ty lidi, co se dostanou až na ty vysoký místa, třeba do parlamentu, to je pořád ten stejný typ lidí, co se tam dostává už*

od toho starověku, jo. Aby se člověk dostal někam vysoko, tak musí mít na to charakter. Musí být hodně ambiciózní, musí umět dobře vyjednávat, musí prostě být dobrou diplomat a to všechno. Já mám spíš takovej charakter, že mi to nestojí za to, abych musel někoho přemlouvat, s někým se dohadovat, někomu něco slibovat atd., atd. Já jsem spíš takovej, že se držím spíš zpátky, ale když se mi něco nelíbí, nebo když cítím, že musím něco říct, něco udělat, tak to prostě udělám.“ (Rozhovor). Respondenti z jižní Moravy chápou vlastnosti profesionálního politika podobně jako jejich dotazovaní spolustraníci z Prahy. Ten, kdo zvažuje politickou kariéru, by dle respondentů ze zkoumaných krajů měl mít povahu schopnou dojít ke kompromisům a dohodám s jinými stranami, které mnohdy staví na jiných hodnotových zásadách než KDU – ČSL. Mezi dalšími zmíněnými vlastnostmi, které brání dotazovaným v politické kariéře, je u paní Marie *„tréma při vystupování na fóru“* anebo skutečnost, že nemají *„pro profesionální politiku ten správný cit“*, jak zmínila paní Bohumila.

Většina respondentů spatřuje hlavní důvod pro neuskutečnění politické kariéry v preferenci své vlastní profese nebo péče o rodinu. Mnoho dotazovaných pracuje v zemědělství, kdy jejich hospodářství je rodinného charakteru. Zemědělská práce jim pokrývá veškerý pracovní čas, proto nikdy nezvažovali, že by se zajímali aktivněji o politiku než jako řadoví členové, jak dokládá pan Jiří: *„to bych neměl čas na hospodářství. Já pracuji a musím mít dobré hospodářství, nemůžu mít tohle ještě. Já jsem obyčejnej člen a podporuju stranu.“* nebo pan Pavel: *„Chodím do práce a doma máme hospodářství, tam je taky potřeba hodně pracovat.“* (Rozhovory). Péči o rodinu zmínily jako důvod pouze respondentky. Paní Ludmila svou situaci přibližuje tím, že *„byla práce okolo domu, manžel taky hospodařil a pak ty děcka. Vždyť já jsem byla na mateřský 25 roků.“* (Rozhovor).

Posledním důvodem, který jsme sledovali pouze v Jihomoravském kraji, nikoli v Praze, bylo odložení politické kariéry na pozdější dobu. Respondenti uvedli, že v současnosti musí dokončit studia nebo pokračovat v současné profesi, aby dosáhli požadovaného finančního zajištění. S budoucím aktivní politickou participací počítají v našem výzkumu pouze muži do 35 let.

Většina respondentů nepočítá v budoucnu se svojí kandidaturou na vyšší stranický či politický post. O funkci nemají dotazovaní zájem zejména z toho důvodu, že se necítí mít

predispozice, které od profesionálního politika očekávají a/nebo preferují věnování času své profesi, v našem případě především zemědělství či péči o rodinu.

3.2.6 Náplň činnosti řadového člena

V otázce konkrétní náplně činnosti řadového člena se držíme podkategorií uvedených v kapitole shrnující závěry z pražské části výzkumu. Sledujeme jaká je (1) účast respondenta na schůzích strany a s jakou četností se schůze pořádají, dále jaký má dotazovaný (2) vztah s ostatními spolustraníky. Konkrétní dobrovolnickou práci jsme rozdělili na (3) práci organizační a na (4) práci specifickou, kterou vykonává řadový člen díky své profesi či osobnímu zájmu.

Oproti pražským respondentům jsme u oslovených řadových členů z jižní Moravy sledovali větší účast na členských schůzích. Kromě jednoho respondenta, který studuje vysokou školu mimo místo bydliště, se všichni ostatní dostavují na schůze pravidelně pokaždé. Aktivita řadových členů z Jihomoravského kraje koresponduje s výsledky z hlavního města. Dotazovaní se aktivně účastní debat, pokud se jich probíraná problematika nebo téma přímo dotýká, či mají pocit, že mohou v diskuzi něčím přispět, jak potvrzuje pan Pavel: *„záleželo na tématu, domnívám se, že ne ke každé věci se můžu nějak kvalifikovaně vyjádřit. Pokud se jedná o věc, ke které můžu přispět, tak jsem aktivní, pokud se vyjednávají jiné záležitosti, tak se držím spíš zpátky.“* (Rozhovor). Formální podoba schůzí se liší v závislosti na místě konání. V hlavním městě jsme se nesetkali s neformální atmosférou během schůzí, zřejmě i z důvodu, že se zasedání odehrává v pronajatých zasedacích místnostech. Na jižní Moravě respondenti z malých obcí vypověděli, že se setkání konají často u některých členů doma či v místním hostinci. Tato skutečnost, společně s tím, že se členové znají od dětství, jelikož společně vyrůstali ve stejné obci, umocňuje pocit, o kterém hovořil pan Vítězslav: *„... no my jsme jako rodina, takže každý má svůj názor a nás ta politika všechny zajímá. I to celorepublikový dění, někdo má internet, tak to tam přinese, ale zajímá nás, i co se děje na kraji, na obci, celý to dění.“* (Rozhovor).

Rozdíl mezi pražskými a jihomoravskými respondenty jsme nesledovali pouze v aktivitě na schůzích, která se odráží od jejich (ne)formální podoby, ale i ve vztahu k ostatním spolustraníkům. Jak jsme již naznačili, dotazovaní řadoví členové, kteří pocházejí z malé obce, mají užší vztah k ostatním členům strany. Za hlavní faktory této skutečnosti považujeme

(1) velikost bydliště a (2) celkově bohatší společenský život strany na jižní Moravě. Větší množství společenských akcí, jako jsou plesy, přednášky, výstavy, konference, dětské dny aj. vychází zřejmě ze skutečnosti, že počet místních organizací strany je v Jihomoravském kraji nejvyšší z celé ČR²⁸. Většina respondentů uvedla, že se s ostatními spolustraníky vídají nejen při stranických akcích, ale i v kostele či během událostí, které pořádá místní farnost. Celkově tak společenský život poskytuje jihomoravským respondentům více příležitostí, při nichž se mohou setkat s ostatními řadovými členy, jak uvedla paní Marie: „*Setkáváme se s ostatními i na jiných akcích, třeba na koncertech, besedách, bývají různé poutě, nebo v kostele byla třeba oslava narozenin, tak jsme se taky setkali, poté třeba po bohoslužbě bylo setkání na farním dvoře, tak tam jsme mohli také neformálně debatovat.*“ (Rozhovor).

Hlavní náplní organizační práce pro stranu je pro všechny dotazované respondenty pomoc během kampaně před volbami. Na organizaci kampaně se podílí všichni dotazovaní respondenti, i ti z nejstarší generace, přestože v menší míře, než je tomu u generací mladších. Jejich činnost spočívá dle paní Ludmily ve „*vyvěšení pár plakátů*“, nebo jak tvrdí pan Bohumil, „*když je potřeba, poradíme, pokud je zájem, ale život běží dopředu (...) jo, když je potřeba, vždycky pomůžu.*“ (Rozhovory). Úkoly, které jsou před kampaní potřeba splnit, ohlásí vedení místní organizace a následně si je mezi sebou členové rozdají. Vždy se jedná o rozdávání či rozvoz letáků, v některých případech se respondenti zúčastňují i práce na infostánku strany, kde debatují s ostatními voliči. Kromě pomoci během předvolební kampaně jsou někteří respondenti z nejstarší generace pravidelnými členy volební komise za stranu KDU – ČSL. Strana v Jihomoravském kraji aktivně organizuje i plesy, konference, koncerty, dětské dny a jiné akce, na jejímž průběhu se řadoví členové dobrovolně podílí. Dle pana Jiřího je to „*morální povinnost pomoci něčemu, v co člověk věří*“, pan Vítězslav pak dodává, že se strana „*snaží, aby ty příznivci tam na těch akcích byli a viděli, jak naše strana pracuje.*“ (Rozhovory).

Specifickou dobrovolnickou prací pro stranu chápeme takovou činnost, kterou může vykonávat člen na základě svých profesních znalostí, zkušeností nebo talentů. Jedna z respondentek, která má profesní zkušenosti s prací v administrativě, zastávala bez nároku na honorář práci tajemnice okresní kanceláře, jelikož strana v té době neměla finanční prostředky pro vytvoření pracovního místa na plný úvazek. Paní Marie popisuje situaci

---

²⁸ V Jihomoravském kraji se nachází celkem 455 místních organizací, což je nejvyšší počet v ČR. V Praze je aktivních pouze 30 místních organizací strany (Údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU – ČSL).

následovně: „V okresní kanceláři jsme před volbami neměli tajemnici. No a bylo potřeba, aby někdo za ní tu práci udělal, tak jsem tam ještě s jednou kamarádkou seděla a obtelefonovávaly jsme ty jednotlivé místní organizace, aby daly dohromady kandidátky a tak podobně. Tehdy totiž nebyly peníze ani na tajemnici, tak jsme to dělaly dobrovolně.“ (Rozhovor). Jeden z nejmladších respondentů se věnuje fotografii, proto pro stranu dobrovolně fotil kampaň a spravoval facebookové stránky kandidátů KDU – ČSL v místních volbách. Pan Petr byl pro své pracovní zkušenosti nominován na předsedu revizní komise.

V Jihomoravském kraji nabízí strana KDU – ČSL bohatší společenský život, než je tomu v případě hlavního města. Řadoví členové se aktivně zapojují do všech činností strany, pravidelnou účastí na schůzích počínaje. Všichni dotazovaní respondenti jsou součástí komunity nejen věřících, ale i straníků a podporovatelů KDU – ČSL, a to často i se svými rodinami. V malých obcích jsme se mohli setkat s přirovnáním strany k rodině, kde se i stranické schůze odehrávají u členů v domácnostech nebo v místních hostincích, díky čemuž získávají neformální a přátelskou atmosféru.

3.2.7 Význam členství

V otázce významu členství pro respondenta jsme se stejně jako v pražské části výzkumu zaměřili na dvě oblasti. (1) zda dotazovaní mluví otevřeně o svém členství ve společnosti a (2) jaké by byly důvody případného odchodu ze strany.

Všichni dotazovaní respondenti mluví o svém členství zcela otevřeně a i široký okruh jejich příbuzných a známých je seznámen s tím, že jsou členové strany KDU – ČSL. V malých obcích o členství respondentů vědí všichni obyvatelé, což dokládá paní Alžběta: „*Tak tady ve vesnici to vědou všichni. To ještě než jsem sem přišla, to byl ještě ten komunismus, tak oni už to věděli.*“, pan Vítězslav: „*Když jsem dělal v družství, tak to všichni věděli, na obci to taky všichni vedou, i v práci teď. Nestydím se za to.*“ nebo pan Jiří: „*... no vzhledem k tomu, že v naší obci bydlí tak 120 lidí, tak to vědou všichni.*“ (Rozhovory). Všichni dotazovaní, kteří aktivně pracují se svým životopisem, v něm mají svou stranickou příslušnost uvedenou, jak dosvědčuje pan Jakub: „*Ano, mám to i životopise. Je pro mě důležité to, že se angažuji veřejně. Veřejný angažmá, to je v západní Evropě prostě naprosto běžná věc. Není důvod prostě se za to stydět. Většina hlavně západní firem vnímá angažmá jako pozitivní věc.*“ anebo pan Petr: „*Svoje členství neskrývám, jsem na to hrdý. Také, také*

to mám uvedeno v životopise.“ (Rozhovory). Respondenti, kteří životopis vytvořený nemají, jelikož jej v současné době nepotřebují, by své členství uvedli bez problémů. Při výzkumu v hlavním městě jsme se setkali i s názory, že by někteří řadoví členové zvažovali, zda svou stranickou příslušnost uvést, především s ohledem na pracovní nabídku, o kterou se uchází.

Při dotazu na odchod ze strany neuvedl ani jeden z respondentů, stejně jako tomu bylo u respondentů v hlavním městě, že by pro něj bylo důvodem morální selhání jednotlivce. Většina dotazovaných se shodla na důvodu zpronevěření celého vedení vůči křesťanským a konzervativním hodnotám strany, které představuje mj. i koalice s KSČM. Pro dva respondenty je kredibilita strany natolik vysoká, že pro ně neexistuje důvod, proč by ze strany vystoupili. Pan Vítězslav zdůvodňuje své stanovisko následovně: *„Já si myslím, že ta členská základna je tak rozumná, tak se na věc dívá, že nějaký jedinci, kteří si myslí, že budou zastávat něco jiného, nemají šanci. My zůstáváme, říkám, je to jako ta rodina. Ne že je to teď špatný, tak půjdeme pryč.“* Podobný pohled zastává i pan Bohumil: *„No takový důvod neexistuje. Podívejte se, já jsem byl zavřenej, nebylo to jednoduchý a z lidové strany jsem nevystoupil. No nebudu vystupovat, nebudu. Naopak, já jsem v té straně rád a mám radost, že po Čunkovi, Svobodovi a Kalouskovi tam je někdo, kdo žije stranou a je na svém místě. To by se dědeček obracel v hrobě...“* (Rozhovory).

Významu členství jsme se snažili porozumět v rámci dvou podkategorií. V otázce otevřeného přístupu ke svému členství, všichni respondenti seznámili své okolí se svou stranickou příslušností a uvedli ji, či by ji uvedli ve svém životopise. Pro žádného respondenta by nebylo důvodem k odchodu ze strany selhání jednotlivce, ale pro většinu by představovala příčinu programová a zásadová zrada vedení. Dva respondenti neshledali jediný důvod, proč opustit stranu.

3.2.8 Vnímání řadového členství

V závěrečné kategorii, jejímž cílem je uchopit vnímání řadového členství, se zaměříme na (1) respondentovo chápání svého postavení ve straně a jeho (2) nahlížení na charakter početné členské základny, jejíž je součástí.

Postavení řadového člena představuje pro respondenty status podporovatele politiky strany, který se stal její součástí a dobrovolně participuje na jejích aktivitách, jak dokládá pan Petr:

„Vnímám se jako pomocná síla. (...) Prostě takovej pacholíček, člen, který tam pomáhá“, pan Vítězslav: *„Já jsem jenom vobyčejnej člen a zůstávám vobyčejnej člen. A snažím se, když je možnost, abych tu stranu podpořil. Chci, aby i ostatní viděli, že jsou tam slušní lidi, a když je potřeba, tak tady ty letáky rozvozíme nebo nějakou tu výzdobu někde uděláme.“* nebo paní Bohumila: *„Považuji se za člena bez funkcí, ale jsem podporovatel strany.“* (Rozhovory). Pan Jakub pohlíží na sebe jako na kontrolora strany, jehož pozice vychází především ze skutečnosti, že zůstává řadovým členem: *„Já jsem spíš takovej, že se držím spíš zpátky, ale když se mi něco nelíbí, nebo když cítím, že musím něco říct, něco udělat, tak to prostě udělám. A ta strana prostě i tady tyhle lidi potřebuje, jo. Aby tam byl někdo, kdo jim to prostě i vytmaví, to je potřeba.“* (Rozhovor). Někteří z dotazovaných respondentů vědí, že postavení řadového člena je pro ně dočasné, protože se chtějí v budoucnu stát kandidáty stany na vyšší stranické či politické funkce.

Vnímání početné členské základny považují všichni dotazovaní za pozitivní znak stany, který je spojen s její tradicí. U respondentů v jihomoravském regionu jsme zaznamenali vyšší intenzitu stranického života, především díky četnějšímu konání akcí pořádaných stranou. Vědomí početnosti členské základny je tak u jihomoravských respondentů vyšší, než je tomu u jejich pražských spolustraníků. Zároveň si dotazovaní jsou vědomi vztahu, který mají ke stranickému vedení. Na jednu stranu členská základna podporuje vlastní ústředí svou dobrovolnickou činností, jelikož, jak zmiňuje paní Alžběta, *„ona taková ta drobná, mravenčí práce je potřeba, na kterou není třeba zas tak vidět, ale celkově se to pak podle mě odrazí na tom výsledku.“* (Rozhovor). Ale na druhou stranu členové předpokládají, že mohou své vedení vždy vystavit kritice, pokud nesouhlasí s jeho kroky, jak dokládá pan Vítězslav: *„Jako místní organizace jsme volali ústředí, když tam byl ten Kalousek, to se nám teda moc nelíbilo. Taky to pak dobře dopadlo, protože jsme nebyli jediný.“* (Rozhovor).

3.3 Shrnutí

V předcházejících dvou kapitolách jsme dle dvou vybraných krajů představili v osmi kategoriích výsledky našeho bádání. Poslední kapitola představuje závěrečné porovnání podobností a odlišností v jednotlivých kategoriích a její struktura odpovídá prvním dvěma kapitolám.

3.3.1 Vstup do strany

Dobrovolný vstup do politické strany představuje pro řadového člena první aktivní krok. V našem výzkumu jsme za významné neznámé považovali to, co členství předcházelo, mělo na něj zásadní vliv a jaká motivace byla pro respondenty směřovatná. V obou regionech představuje pro řadové členy významný faktor rodinné zázemí a předchozí zájem o veřejné dění a/nebo předchozí angažovanost v dobrovolnických organizacích. Na jižní Moravě jsme se častěji setkali s tím, že respondenti aktivně působili před svým vstupem v organizacích přímo či nepřímo spjatých se stranou KDU – ČSL. Častěji také participovali na akcích pořádaných stranou, což vysvětlovali skutečností, že ostatní jejich rodinní příslušníci (rodiče, manžel/ka) už ve straně působili a oni cítili jako povinnost jim pomoci. Celkově jsme ve výpovědích jihomoravských respondentů sledovali bohatší společenský život strany, kdy míra aktivity členů je vyšší, než je tomu v hlavním městě.

Hlavní motivace pro vstup do strany pro dotazované respondenty byla motivace kolektivní, kterou chápeme jako zasazení se o cíle strany, posílení vlivu strany a prosazování hodnot strany. Kolektivní motivace vychází především z deklarovaných hodnot strany, jež jsou v případě KDU – ČSL hodnoty konzervativní a křesťanské. V hlavním městě jsme sledovali také velký vliv motivace ideologické. Naopak na jižní Moravě působila silněji normativní motivace, tedy splnění určitého očekávání okolí, zejména rodiny a přátel. Motivaci kolektivní a ideologickou lze označit za dominantní pobídky u všech dotazovaných respondentů. Na jižní Moravě hraje rozhodující úlohu i motivace normativní, s čím jsme se v hlavním městě setkali jen zřídka. Sekundární motivaci představují pobídky expresivní, které jsou zaměřené především na charismatické osobnosti ve vedení strany. V našem výzkumu se jednalo především o působení bývalého předsedy KDU – ČSL z let 1990 – 1998 Josefa Luxe. Respondenti, kteří vstoupili do strany během posledních dvou let, byli zčásti ovlivněni i vystupováním současného vedení strany v čele s Pavlem Bělobrádkem. Další

sekundární motivaci, kterou jsme zaznamenali pouze na jižní Moravě, představují materiální selektivní pobídky, které jsou spjaté s možností kariérního růstu uvnitř strany. Možnost budoucí kandidatury za účelem získání významných stranických či politických postů nevylučují respondenti mužského pohlaví do 35 let z Jihomoravského kraje. Selektivní nemateriální motivace jsme u našich respondentů nezaznamenali jako rozhodující a významné. Motivace efektivností strany v politickém systému a altruistické motivace představovaly natolik marginální úlohu, že jsme jim nevěnovali ve své studii větší pozornost.

3.3.2 Stranická identifikace

Důležitým prvkem pro respondentovo vnímání členství je stranická identifikace, která představuje ztotožnění se s hodnotami strany. Hodnoty KDU – ČSL jsou Stanovami vymezené jako křesťanské a konzervativní, jak je chápou i dotazovaní respondenti. Přestože přesný obsah programu strany většinou oslovení řadoví členové neznají, pocitově s ním souhlasí, jelikož na základě hodnot strany odhadují, jak se strana bude stavět k jednotlivým otázkám. Dalším důležitým aspektem jsou křesťanské hodnoty ve vztahu k víře. Všichni dotazovaní (i nevěřící) vnímají jako jeden z hlavních cílů strany KDU – ČSL ochraňovat a zároveň prosazovat tyto hodnoty.

Všichni dotazovaní z hlavního města nesouhlasí s institucionálním prosazováním politického katolicismu a souhlasí s odděleným vztahem státu (politiky) a církve. S větší mírou benevolence v této otázce jsme se setkali na jižní Moravě, kde by některým respondentům nevadilo, kdyby církev, kterou představují místní faráři, více spolupracovala se stranou. Všichni respondenti jsou si vědomi nemožnosti projektu jednotné strany, která by integrovala všechny věřící z celé země. Svou politickou orientaci na pravolevé škále zařazují dotazovaní řadoví členové do centra spektra, jelikož pravicové smýšlení omezuje křesťanský solidarismus a levicové vyhraněnost ke komunistické straně. Žádný z respondentů tak o sobě neuvažuje jako o a priori levicově či pravicově smýšlejícím jedinci. Stranu KDU – ČSL je nejčastěji označována termíny demokratická, konzervativní a tradiční.

3.3.3 Vztah ke stranickému ústředí

V otázce vztahu ke stranickému vedení jsme se zajímali především o vnímání stranické elity v termínech masové strany, tedy zda jsou respondenti přesvědčeni, že mají stranickou elitu, která se z členské základny rekrutovala a sleduje její zájmy, dostatečně pod kontrolou. Vztah kontroly a důvěry jsme vymezili dvěma faktory (1) způsoby a možnostmi vertikální komunikace mezi členy a (2) obhajobou a reprezentací křesťanských a konzervativních hodnot strany. Přestože u jihomoravských respondentů nedochází k takové frekvenci komunikace se stranickým ústředím jako v hlavním městě, všichni dotazovaní respondenti jsou přesvědčení o funkčnosti komunikačních mechanismů nejen ve směru *top – down*, ale i *bottom – up*. Nejčastější přímou zkušenost s informačním spojením se stranickým ústředím jsme zaznamenali u respondentů z velkých měst, tedy z Prahy, Brna a Znojma. Téměř všichni dotazovaní respondenti se domnívají, že stranické vedení dostatečně a vhodně reprezentuje a obhajuje zásadní hodnoty strany. Skutečnost, že čelní představitelé strany jsou věřící, považují respondenti za pozitivní, nicméně jsou si vědomi toho, že ani proklamované přihlášení ke křesťanství není absolutní zárukou morálního kreditu politika.

3.3.4 Vnímání krize strany po vzniku TOP 09

V roce 2009 byl založen nový politický subjekt TOP 09. Politickou stranu založil bývalý předseda KDU – ČSL Miroslav Kalousek, kterého následovali i někteří významní politici z KDU – ČSL jako Pavel Severa, Ladislav Šustr, Vlasta Parkanová či Jaroslav Lobkowitz. TOP 09 měla díky těmto jménům a díky spojením s hnutím Starostové ihned po svém vzniku zastoupení v Poslanecké sněmovně a v Senátu Parlamentu ČR. Již před vznikem TOP 09 kritizoval Kalousek vedení KDU – ČSL, které označoval za levicové a nově vzniklou stranu koncipoval jako ekonomicky neoliberální subjekt (Linek, 2012, s. 168).

Všichni oslovení respondenti razantně odmítli potencionální přestup do strany TOP 09. Na základě vztahu k tomuto politickému subjektu jsme dotazované řadové členy rozdělili do tří skupin. První skupinu tvoří respondenti, kteří by za žádných okolností do strany TOP 09 nepřestoupili, ale zároveň nikdy nepřemýšleli o vlivu TOP 09 na KDU – ČSL. Do další skupiny spadají pouze respondentky z obou dvou krajů, jež vnímají vznik TOP 09 velmi negativně a domnívají se, že situace zejména po volbách roku 2010 straně KDU – ČSL velmi ublížila. Poslední, nejpočetnější, skupinu představují respondenti, kteří hodnotí vývoj

ve straně po roce 2009 ve výsledku pozitivně a myslí si, že straně prospěl. Žádný z respondentů neuvedl, že by vymezení TOP 09 vůči KDU – ČSL stálo na pravicovějším zaměření nově vzniklé strany. Naopak všichni dotazovaní, kteří o krizi přemýšleli, se domnívají, že založení strany TOP 09 byl účelový výtah k moci a čistě kariérní podnik.

3.3.5 Proč zůstává respondent řadovým členem?

Řadového člena jsme charakterizovali jako člena politické strany, který nezastává žádné volené stranické či politické funkce. Nezáměr o vyšší posty vyvozujeme na základě našeho výzkumu ze tří důvodů: (1) kvůli psychologickým předpokladům respondentů (2) kvůli preferenci vlastní kariéry či péče o rodinu (3) z důvodu odkladu budování politické kariéry na pozdější dobu.

V obou dvou regionech jsme se setkali s ideálním pojetím profesionálního politika, který by měl mít dle respondentů sadu vlastností, jenž ho předurčují pro stranickou a politickou kariéru. Představa povahy politika se ale liší od povahy, kterou sami sobě dotazovaní přisuzují. Proto hlavním důvodem, proč respondenti setrvávají na pozici řadového člena, jsou psychologické předpoklady. Sekundárním důvodem je pro část členů upřednostnění jejich profesní kariéry či péče o rodinu. Starost o děti či o jiné rodinné příslušníky jako důvod uvedly pouze ženy. S posledním zdůvodněním statusu řadového člena jsme se setkali pouze na jižní Moravě. Respondenti (muži do 35 let) uvažují v budoucnu o politické kariéře, nicméně v současnosti ji kvůli financím, budování profesní kariéry či dokončení studia odložili. V následujících letech kandidaturu nejen že nevyklučují, ale s velkou pravděpodobností s ní kalkulují.

3.3.6 Náplň činnosti řadového člena

Konkrétní náplň činnosti řadového člena jsme rozdělili do čtyř podkategorií. (1) účast na schůzích místní organizace se lišila dle kraje a věku respondentů. Respondenti z nejstarší generace se zúčastní schůzí vždy. V hlavním městě jsou dle respondentů důvody pro nepřítomnost především pracovní povinnosti, proto na schůzích čas od času absentují. Nicméně některá setkání (především před volbami) považují za více relevantní a na nich se snaží participovat vždy. V Jihomoravském kraji se respondenti zúčastňují schůzí téměř vždy, málokdy na setkání chybí.

Kromě účasti na schůzích jsme se zaměřili i na (2) vztah k ostatním spolustraníkům. V hlavním městě se mezi řadovými členy nevytváří natolik pevná vazba, jako je tomu u respondentů z jižní Moravy. Důležitou proměnnou je velikost místa bydliště. V malých obcích do jednoho tisíce obyvatel označují dotazovaní řadoví členové svůj vztah k místní organizaci strany jako rodinný. Menší formálnost schůzí není způsobena pouze velikostí sídla, ale i celkově bohatším společenským životem strany KDU – ČSL v Jihomoravském kraji. Respondenti se pravidelně účastní akcí pořádaných stranou, jako jsou plesy, konference, besedy, koncerty, dětské dny apod.

Dobrovolnickou práci pro stranu jsme rozdělili na práci (3) organizační a (4) specifickou. Organizační práce se týká především výpomoci před volbami během kampaně. Nicméně organizační zajištění potřebují i ostatní akce pořádané stranou, jak jsme již zmínili výše, v Jihomoravském kraji s větší četností než v hlavním městě. Během kampaně se dobrovolnické práce zúčastnili všichni dotazovaní řadoví členové, někteří ještě před vstupem do strany jako rodinní příslušníci ostatních členů. Specifickou dobrovolnickou prací chápeme jako využití profesního či zájmového potenciálu členů. V našem výzkumu jsme se setkali s několika respondenty, kteří přispěli straně nejen po stránce organizační, ale i díky svým pracovním či zájmovým zkušenostem. Jedná se zejména o rozšíření záběru práce během kampaně (grafické, fotografické práce, pořádání neformálních diskuzí ve svém pohostinství, správa facebookových stránek) nebo reprezentace strany v odborných komisích.

3.3.7 Význam členství

Otázku významu členství jsme vymezili dvěma podkategoriemi. Na základě výpovědi prvních respondentů jsme určili význam členství přiznáním se ke stranické příslušnosti v širším okruhu přátel a známých a v pracovním životopise. Všichni dotazovaní, kteří se svým životopisem aktivně pracují, své členství ve straně v něm mají uvedené. Ostatní respondenti by členství buďto uvedli bez zaváhání anebo by údaj zvažovali s ohledem na pracovní pozici, o kterou by se ucházeli. Rodiny všech respondentů jsou s politickou aktivitou respondenta seznámeni, stejně jako nejbližší přátelé. Na jižní Moravě o členství dle respondentů vědí všichni jejich známí, v Praze se situace poněkud liší, dotazovaní nesdělují některým společenským kruhům svou stranickou příslušnost.

Druhou podkategorii tvoří důvody, kvůli kterým by respondenti opustili stranu. Pro žádného z dotazovaných by nepředstavovalo selhání jednotlivce z vedení strany příčinu k odchodu ze strany. Pro většinu oslovených řadových členů by největší problém představovalo odklonění stranické elity od programových zásad strany, i když se nedomnívají, že by k tomu mohlo dojít. Na jižní Moravě jsme se setkali se dvěma respondenty, pro které neexistuje žádný důvod pro odchod ze strany.

3.3.8 Vnímání řadového členství

Dotazovaní řadoví členové vnímají sami sebe jako součást početné členské základny. Svou dobrovolnickou práci chtějí především jako jednotlivci podpořit stranu ve svém volném čase. Členství vnímají na jedné straně jako dobrovolnou činnost pro politickou organizaci, zároveň si ale na straně druhé jsou vědomi toho, že tuto organizaci mohou kontrolovat. Síla početné základny se dle respondentů prokázala v krizových momentech, např. když bývalý předseda Miroslav Kalousek usiloval o vládní koalici s ČSSD s tichou podporou komunistické strany, což dotazovaní vnímali jako odklon od křesťanských a konzervativních hodnot strany. Vysoký počet členů dle respondentů hraje důležitou roli i v prezentaci stany, která nemusí spoléhat pouze na mediální kampaň, ale na systematickou a dlouhodobou drobnou práci svých členů, kteří nejenom svým působením ve straně, ale i svým životem odkazují na hodnoty strany KDU – ČSL.

Závěr

Cílem naší práce bylo pochopit respondentovo vnímání sama sebe jakožto řadového člena politické strany. Pro výzkum byla vybrána politická strana KDU – ČSL, která naplňuje v hrubých obrysech typ masové strany. Dále jsme výběr řadových členů zúžili na dva kraje ČR, na hlavní město Praha a Jihomoravský kraj. Metodou kvalitativních hloubkových polostrukturovaných rozhovorů jsme se snažili zodpovědět tři výzkumné otázky stanovené v úvodu práce, jež pomohou vytvořit celkový obraz řadového člena a řadového členství:

- (1) Proč a za jakých podmínek se stávají z jednotlivců řadoví členové politických stran?
- (2) Co konkrétně řadoví členové vykonávají a jak intenzivně se angažují ve straně?
- (3) Jak vnímají řadoví členové své postavení ve straně a svůj vztah k ostatním členům?

První výzkumná otázka má biografický charakter. Respondenti se na základě jednotlivých motivací rozhodli pro vstup do politické strany. Motivace pro vstup jsme synteticky vymezili dle kritérií modelu „obecných motivací“ (Whiteley, 1995), jenž jsme doplnili typologií Anniky Lauxové (2011). Motivací, která je rozhodující a dominantní pro všechny respondenty, je kolektivní pobídka pro vstup do politické strany. Součástí kolektivní politické motivace je samotná stranická identifikace, zasazování se o cíle strany, posílení vlivu strany a zasazování se o jednotlivé ideologické cíle strany, v našem případě o křesťanské a konzervativní hodnoty. Neméně významnou složkou pro vstup do strany je ideologická motivace, která vychází z předpokladu, že člen dokáže pozitivně ovlivnit politický kurz strany. Jako motivace sekundární jsme určili motivace normativní, expresivní a ojediněle i selektivní materiální. Na jednu stranu jsme u respondentů sledovali promyšlenost rozhodnutí stát se členem, na druhé straně ale většina připustila rozhodující vliv rodiny, který byl patrný zejména v Jihomoravském kraji. Předchozí zkušenost v dobrovolnické organizaci se prokázala jako předpoklad pro pozdější členství v politické straně.

Řadoví členové fungují jako dobrovolníci a podporovatelé strany a jejích hodnot. S odlišnou intenzitou navštěvují schůze místní organizace, přičemž jiné důvody než pracovní neuvádí.

Aktivitu členů můžeme dělit dle jejich (1) zapojování se do debat a diskuzí na schůzích a podle (2) činnosti, kterou vykonávají pro stranu. Dotazovaní řadoví členové se na schůzích účastní debat a diskuzí pouze na témata, která jsou jim blízká a u kterých jsou přesvědčení, že jejich názor může být přínosem. Žádný z dotazovaných neuvedl, že by vždy pouze mlčel a záměrně se do debat a diskuzí nezapojoval. Do aktivit strany, které sílí především během předvolební kampaně, se zapojují všichni dotazovaní respondenti zejména po stránce organizační. U některých řadových členů využívá strana jejich profesní či zájmový potenciál.

Poslední výzkumná otázka představovala v naší práci zásadní neznámou. Jestliže motivace pro vstup do strany jsme mohli zčásti odvodit z odborné literatury, podobně jsme očekávali náplň činnosti řadových členů. Vnímání jejich postavení ve straně a vztah k ostatním spolustraníkům představuje nepoznanou oblast. Řadoví členové vnímají sami sebe jako součást celku. Specifikum strany KDU – ČSL představuje důraz na společenský život jedince. Respondenti chápou své postavení ve vztahu ke straně jako dobrovolnou činnost, která spočívá v drobné „mravenčí“ práci, která má dlouhodobý charakter. Zároveň vnímají řadoví členové i odpovědnost, kterou mají vůči stranickému vedení a jenž spočívá zejména v kontrole jejich činnosti, tedy ve vykonávání politiky, jenž reprezentuje hodnoty strany. Řadoví členové dosáhli ve zlomových okamžicích fungování strany homogenního a konzistentního postoje a odmítli podpořit jednotlivce, kteří by svým politickým rozhodnutím potencionálně ohrožovali zásadní hodnoty strany. K ostatním spolustraníkům mají řadoví členové vybudované vazby, které stojí na sdílení hodnot strany. V některých případech se v místní organizaci vytvoří vztahy, které překračují formální vazby člen – člen.

Cílem naší práce bylo pochopit vnímání řadového člena a řadového členství na základě případové studie politické strany KDU – ČSL. Závěry naší práce jsou i kvůli rozsahu relativně skromné. K dalšímu bádání se nabízí především rozšíření výzkumu nejen na ostatní kraje ČR, ale i na ostatní strany českého stranického systému. Obtíže, které tento výzkumný cíl předpokládá, by spočívaly zejména v množství dat, jenž by tento kvalitativní výzkum přinesl. V naší práci jsme načrtli odlišný vztah v krajích ke komunistické straně, který je podmíněn historickými okolnostmi. Vztah mezi všemi subjekty stranického systému z pohledu řadového člena představuje neznámou, jenž se dle našich očekávání nebude lišit jen dle krajů, ale i dle velikosti místa bydliště. Nicméně ptát se „mlčící většiny“, proč

podporuje danou politickou stranu a představuje její legitimizační základnu, od které je odvozena moc stranického vedení, je stále legitimní.

Seznam literatury

Brady, Henry E., Verba, Sidney, Scholzman Lehman, Kay (1995) Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, Vol. 89, No. 2, s. 271 – 294.

Dalton, Russel J., Wattenberg, Martin P. (2000) Unthinkable Democracy: Political Change in Advanced Industrial Democracies. In Dalton, Russel J., Wattenberg, Martin P. (eds.) *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press, s. 3 – 19.

Dalton, Russel J. (2000) The Decline of Party Identifications. In Dalton, Russel J., Wattenberg, Martin P. (eds.) *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press, s. 19 – 37.

Drulák, Petr a kol. (2008) *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Epstein, Leon D. (1956) British Mass Parties in Comparision with American Parties. *Political Science Quarterly*, Vol. 71, No. 1, s. 97 – 125.

Hanley, Seán (2011) Dynamika utváření nových stran v České republice v letech 1996 – 2011: hledání možných příčin politického zemětřesení. *Sociologický časopis*, Vol. 47, No. 1, s. 115 – 136.

Jarmara, Tomáš (2011) TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989. *Politologická revue*, No. 1, s. 56 – 74.

Katz, Richard S., Mair, Peter (1993) The Evolution of Party Organizations in Europe: The Three Faces of Party Organization. In van Biezen, Ingrid (ed., 2014). *On Parties, Party Systems and Democracy. Selected Writings of Peter Mair*. Colchester: ECPR Press, s. 349 – 371.

Kirchheimer, Otto (1966) The Transformation of the Western European Party Systems. In La Palombara, Joseph, Weiner, Myron (eds.) *Political Parties and Political Development*, Princeton: Princeton University Press, s. 177 – 200.

Klíma, Michal (1996) Strana kartelového typu. *Politologický časopis*, No. 1, s. 4 – 11.

Laux, Annika (2011) Was motiviert Parteimitglieder zum Beitritt? In Spier, Tim et al. (eds.). *Parteimitglieder in Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 61 – 79.

Linek, Lukáš (2004) České politické strany a její členové. K postupné proměně charakteru členství. In Kabele, Jiří, Potůček, Martin, Prázová, Irena, Veselý, Arnošt (eds.). *Rozvoj české společnosti v Evropské unii I. Sociologie, prognostika, správa*. Praha: MATFYZPRESS, s. 174 – 192.

Linek, Lukáš, Pecháček, Štěpán (2006) *Základní charakteristiky členské základny KDU – ČSL*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky.

Linek, Lukáš (2012) Volební podpora nových stran TOP 09 a VV. In Linek, Lukáš (ed.). *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 152 – 166.

Lyons, Pat (2012) Stranická identifikace a volební chování. In Linek, Lukáš (ed.). *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 132 – 152.

March, James G., Simon, Hebert A. (1993) *Organizations. Second Edition*. Oxford: Blackwell Business.

Olsen, Marvin E. (1976) Three Routes to Political Party Participation. *The Western Political Quarterly*, Vol. 29, No. 4, s. 550 – 562.

Panebianco, Angelo (1988) *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pateman, Carole (1970) *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pehr, Michal a kol. (2007) *Cestami křesťanské politiky. Biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*. Praha: Nakladatelství Akropolis.

Polášek, Martin, Novotný, Vilém, Perottiono, Michel a kol. (2012) *Mezi masovou a kartelovou stranou. Možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KSČM v letech 2000 – 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Punch, Keith F. (2008) *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.

Scarrow, Susan E. (2000) Parties without Members? Party Organization in a Changing Electoral Environment. In Dalton, Russel J., Wattenberg, Martin P. (eds.) *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press, s. 79 – 102.

Silverman, David (2000) *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. London: Thousand Oaks, SAGE Publications.

Spáček, Petr (2013) *České strany a jejich kandidáti. Případ voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Masarykova univerzita.

Strauss, Anselm, Corbinová, Juliet (1999) *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: nakladatelství ALBERT.

Šebek, Jaroslav (2005) Politické vize Josefa Luxe (v souvislostech ideového vývoje předválečné lidové strany). In Znoj, Milan, Pehr, Michal (eds.). *Josef Lux a česká politika 90. let*. Praha: Ústav politologie FFUK, s. 21 – 27.

Van Biezen, Ingrid (2003) *Political Parties in New Democracies. Party Organization in Southern and East – Central Europe*. Basingstoke: PALGRAVE MACMILLAN.

Whiteley, Paul F. (1995) Rational Choice and Political Participation. Evaluating and Debate. *Political Research Quarterly*, Vol. 48, No. 1, s. 211 – 233.

Whiteley, Paul F., Seyd, Patrick (1998) The Dynamics of Party Activism in Britain: A Spiral of Demobilization? *British Journal of Political Science*, Vol. 28, No. 1, s. 113 – 137.

Prameny

Český statistický úřad (2013) *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013*. Dostupné na WWW:

<http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>.

<http://volby.cz/pls/ps2013/ps61?xjazyk=CZ&xv=1>.

Český statistický úřad (2013) *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. 5. – 29. 5. 2010*. Dostupné na WWW:

<http://volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>.

<http://volby.cz/pls/ps2010/ps61?xjazyk=CZ&xv=1>.

Český statistický úřad (2014) *Náboženská víra obyvatel podle výsledku sčítání lidu*. Dostupné na WWW:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>.

Příspěvkový řád KDU – ČSL (2013) KDU – ČSL. Dostupné na WWW:

<http://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Vnitrostranicke-normy/Prispevkovy-rad-KDU-CSL-2013-03-22.pdf.aspx>.

Stanovy KDU – ČSL (2013) KDU – ČSL. Dostupné na WWW:

<http://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Stanovy/Stanovy-KDU-CSL.pdf.aspx>.

Volební program KDU – ČSL 2013 – 2017. Dáme zemi do pořádku (2013) KDU – ČSL. Dostupné na WWW:

<http://volby.kdu.cz/getmedia/0bb4631e-0fb2-478e-9d17-eea3ffd840df/KDU-CSL---Volebni-program-2013-2017.pdf.aspx>.

Výroční finanční zpráva politické strany KDU – ČSL za rok 2014 (2015) PSP ČR. Dostupné na WWW:

<http://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Financni-zpravy/Vyrocní-finanční-zprava-2014.pdf.aspx>.

Údaje poskytnuté ústřední kanceláří KDU - ČSL

Genderové rozdělení členů ke dni 28. 5. 2015.

Stav členské základny KDU – ČSL v jednotlivých krajích ke dni 30. 4. 2015.

Stav členské základny KDU – ČSL v jednotlivých krajích ke dni 31. 12. 2014.

Stav členské základny KDU – ČSL v jednotlivých krajích ke dni 31. 12. 2013.

Věkové rozdělení členů KDU – ČSL ke dni 30. 4. 2015.

Rozhovory

Jméno v textu práce	Kraj	Den rozhovoru
Paní Marie	Hl. m. Praha	25. 4. 2015
Pan Antonín	Hl. m. Praha	25. 4. 2015
Paní Anna	Hl. m. Praha	4. 5. 2015
Pan Jiří	Hl. m. Praha	19. 5. 2015
Paní Jaroslava	Hl. m. Praha	20. 5. 2015
Paní Magdaléna	Hl. m. Praha	21. 5. 2015
Pan David	Hl. m. Praha	24. 5. 2015
Pan Jan	Hl. m. Praha	28. 5. 2015
Paní Ludmila	Hl. m. Praha	30. 5. 2015
Pan Jakub	Jihomoravský kraj	17. 5. 2015
Pan Petr	Jihomoravský kraj	5. 6. 2015
Pan Vítězslav	Jihomoravský kraj	16. 6. 2015
Paní Bohumila	Jihomoravský kraj	17. 6. 2015
Pan Bohumil	Jihomoravský kraj	20. 6. 2015
Paní Ludmila	Jihomoravský kraj	6. 7. 2015
Paní Marie	Jihomoravský kraj	8. 7. 2015
Pan Jiří	Jihomoravský kraj	10. 7. 2015
Paní Alžběta	Jihomoravský kraj	10. 7. 2015